

Paměti zpaměti

Josef Tvrdík

Ostrava 2019

Předmluva

Původně jsem začal sepisovat paměti, abych rodině a zejména vnukům sdělil něco z poválečné doby a padesátých let, což z jejich pohledu je pro ně pravěk. Pak jsem došel do věku základní školy, oni si přečetli některé části a kupodivu jim to připadalo zajímavé. To mě povzbudilo, a tak jsem ještě přidal období gymnasia, kde mě napadlo, že by to možná mohlo zajímat i mé spolužáky. Pak jsem ještě přidal dva roky mých učňovských let v Litvínově. Tak jsem to dotáhl do mých devatenácti let a prozatím končím těsně před nástupem na VŠChT v září 1962. Myslím, že už dál pokračovat nebudu, život se mi pak větvil tak, že si s popisem nebo vyprávěním nevím rady a na jinou slohovou formu si netroufám. A také mi docházejí síly potřebné k sepisování delšího textu.

Děkuji rodině za povzbuzování po přečtení některých úryvků, zvláště Prokopovi a Edovi. A velký dík patří Kráťovi, mému spolužáku a celoživotnímu kamarádovi, který to pečlivě přečetl a důkladně zkritizoval. Ten mi dal řádně zabrat, aby mi ukázal, že i po skoro šedesáti letech si může absolvent gymnasia pamatovat gramatiku výrazně lépe než já. Já se pak jen divil, kolik hrubek mi v mém textu zůstalo. Doufám, že teď už text gramatickými chybami čtenáře neuráží, i když nějaké drobné nedostatky a překlady se zaručeně najdou.

Obsah

Rané dětství.....	3
Základní škola	6
Gympl	12
Litvínov	24

Rané dětství

Narodil jsem se 28. 6. 1943 ve Zruči nad Sázavou jako v pořadí čtvrté dítě, ale naživu byl jen nejstarší bratr Václav, protože obě naše sestry zemřely před mým narozením, jedna po úrazu opařením, druhá na leukemii. Tatínek byl kovář, maminka tak zvaně v domácnosti, ale měli jsme asi 4 hektary polí, tři krávy, prasata, slepice, k tomu zahradu se stromy a zeleninou, takže „v domácnosti“ je nepatřičný eufemismus.

Byl jsem tzv. vymodlené dítě, bratr byl o devět let starší, tatínkovi bylo 39 a mamince 33, což byl v tehdejších časech poměrně vysoký věk rodičů. Naši nechtěli mít jedináčka, ale chvílemi to vypadalo, že mají jedináčky dva, kvůli našemu velkému věkovému rozdílu a úzkosti rodičů po zkušenostech s našimi sestrami. Ale občas musel brácha zafungovat a já byl brzdou jeho pohybu při hrách a dobrodružstvích s jeho vrstevníky.

Jako dítě v předškolním věku jsem byl takový ňouma, ale docela chytrý. Nejradši jsem si hrál sám, především se stavebnicemi a s dřevěnými koňmi, s kterými jsem jezdil, oral, provozoval povoznictví, vodil je ke kováři atd. Právě kování těch opravdových koní bylo pro mé hry velkou inspirací. U toho jsem motal od malička, znal jsem všechny koně z okolí, páchnoucí roh při tzv. připalování podkov byla pro mě vůně a vrchol blaha bylo, když na některého klidného koně jsem si mohl sednout.

Od malička jsme museli pomáhat v domácnosti a hospodářství, donést dřevo nebo uhlí, později dřevo i naštipat, přikládat do kamen, pomoci s krmením krav a spoustu dalších věcí. Také jsem rád očumoval v kovárně a sledoval, jak se pracuje se žhavým železem, výhňí, vrtačkou, bucharem a dalšími nástroji a stroji.

Jako malého kluka mě občas dostal na starost děda, který měl na chalupě výminek, tj. malý ale jeho pokoj, kterému se říkalo seknička. Z útlého dětství si pamatuji, že s dědou jsme chodili k potoku se dívat na ruské vojáky, kteří tam byli utábořeni. Byl to nějaký zásobovací oddíl, který měl polní kuchyně a hlavně, měli koně. Ty jsem si důkladně prohlížel a prý i hodnotil. Doteď si pamatuji, že koně byli uvázaní u plotu na paloučku na pravém břehu, vojáci byli zabydleni ve stanech na levém břehu v místě nynějšího tenisového kurtu. Aby se vojáci nemuseli s koňmi brodit vodou, tak tam měli lávku udělanou z prkna na kamenech, po té šel voják a koně vedl potokem.

Vojáci dokonce přivezli ke kovárně polní kuchyni k opravě. Člověk, který to měl na starosti, byl kovář z Ukrajiny. Když tam nebyl žádný důstojník, tak s tatínkem otevřeně mluvil o hrůzách, které se v „dokonalém“ Sovětském svazu dějí. Ale prý okamžitě zmlknul, jak se objevil nějaký důstojník.

Další zážitek z vycházek s dědou mám od řeky. Tehdy se ještě plavilo dříví ve vorech a u mostu byly navezeny klády a voraři je svazovali do vorů. Svázané vory pak jezdili voraři zakotvit, aby byly připraveny k vyplutí. To byla pastva pro oči a jako větší kluk jsem pak chtěl být vorařem, ale to už se mi nemohlo splnit, protože brzy po válce vorařina skončila a dřevo se přepravovalo vlakem.

O tety a strýce naše rodina neměla nouzi. Tatínek byl z osmi a maminka ze šesti dětí. Rodiny se stýkaly docela často, zejména o nedělích. Naši přišli z evangelického kostela, strejda Tonda z katolického a Pepík z hospody z mariáše a pak probrali politiku, úrodu na polích a další zajímavosti.

S Pepíkem se často pohádali, protože se snažil je přesvědčit o užitečnosti komunismu. Tatínek mu často dost tvrdě vynadal, ale přesto se měli rádi a obětavě si pomáhali.

Nejstarší tatínkův bratr Frantík byl v Praze a dělal v meteorologické službě na letišti v Ruzyni. V mých pěti letech, když jsem byl poprvé v Praze na operaci melanomu, jsme bydleli pár dní u nich v Ruzyni. Vzal mě na letiště a já si mohl prohlédnout letadla zblízka a dokonce mě vzal i na věž, odkud se řídí letový provoz. To byl pro mne obrovský zážitek. Frantík byl kultivovaný a mírný člověk, který se nehádal, ale argumentoval.

Z mamičiny strany byli u nás docela často teta Mařenka nebo strejda Pepa z Čenovic, ten u tatínka i koval své koně. Nejstarší mamičin bratr byl strejda Láďa z jejích rodných Pertoltic. To byl člověk mnoha talentů, skvělý vypravěč, v mládí hrál na housle, ochotnické divadlo a farář mu půjčoval knihy ze zakázaných políček farní knihovny. Zůstal v rodné chalupě a věnoval se hospodaření, ale bral to jako svou povinnost, šťastným ho to nečinilo. Byl stejný ročník s Frantíkem (1900), dokonce se potkali ve stejné třídě na měšťance ve Zbraslavicích, která byla považována za výběrovou školu pro talentované žáky. Pak měli podobný osud, když jako ani ne osmnáctiletí kluci narukovali do války. Frantík byl v Albánii a odtamtud si přivezl malárii. Láďa v Itálii se v předvečer útoku, o kterém věděli, že jsou to jatka pro vojáky, se s kamarádem úmyslně zranil na nohách a přes lazarety se dostali domů.

Z Teplic přijížděla teta Slávka, mamičina sestra, se kterou si byly věkově ze všech sourozenců nejbliže. Slávka coby svobodná odešla po válce na výzvu státu do pohraničí, kde byl velký nedostatek učitelů a tak učila na základní škole v Teplicích. Byla to veliká sokolka a zrušení Sokola ji ranilo. O to více se začala věnovat turistice a poznávání přírody. V krásném okolí Teplic znala kdejakou užitečnou bylinu nebo skalničku a v našem školním věku nás s bratřenci pozvala a ukazovala nám krásy Krušných hor a Středohoří. Do Zruče jezdila na Vánoce a pak ještě několikrát za rok. Vždycky jsem se na ni těšil, protože vykládala o zajímavých věcech a dovezla všelijaké dárky, ke kterým bychom se jinak nedostali. Pak na bráchu přišla puberta, přestal ji slepě poslouchat a Slávka přesunula svůj hlavní zájem do Ratenic, kde bratřenci byli mladší (nejstarší Jára stejně starý jako já) a tedy ochotnější ji poslouchat a nevzdorovat. V Ratenicích žili v chalupě teta Pepička se strýcem Jarkou a měli nakonec celkem čtyři kluky. Zdeněk o dva roky mladší než nejstarší Jára, Pavel a Pepík pak měli trochu věkový odstup. Naše rodiny měly k sobě blízko a často jsme se navštěvovali. Kluci to ve Zručí milovali, protože tu byl potok, řeka, lesy a kopce. To v rovinatém Polabí neměli. Já zase v Ratenicích jsem si užíval to, že strejda Jarka s námi hrál fotbal, jezdil na kole na výlety a často s ním byla legrace.

Do Ratenic se jezdilo vlakem s přestupy v Kutné Hoře hl. n. a Kolíně. Oba přestupy byly docela složité, v Kutné Hoře lokálka ze Zruče do nádraží nacouvala a v Kolíně se muselo přejít na jiné nástupiště podchodem. Ale už na základní škole jsem jezdil o prázdninách do Ratenic sám. Vždycky jsem trnul, jestli v Kutné Hoře zvolím správný směr vlaku a velmi se mi ulevilo, když jsme míjeli kopec Kaňk a já věděl, že jedu správně. V té době samozřejmě nebyly mobily a telefon byl vzácnost. V Ratenicích snad jen jeden na obecním úřadu, ve staré Zručí na poště a v pekárně u Lišků. Tak jsem měl vždycky úkol hned po příjezdu do Ratenic poslat korespondenční lístek, že jsem v pořádku dojel. Korespondenční lístek přišel poštou do dvou dnů. Jednou jsem na to nějak ve víru událostí zapomněl a naši měli obrovský strach, že jsem se ztratil nebo se mi něco stalo. Ale i pomocí tehdejší telefonní sítě mě vystopovali a řádně mi vynadali.

Tehdy na podzim nastávalo období, kdy se rodiny navštěvovaly o posvícení (moravsky „hody“, ve Slezsku „krmáš“, slezské označení to vystihuje s dokonalou názorností). To se před polednem po obslužení hospodářství vyrazilo za příbuznými na oběd a posezení a popovídání, děti si společně pohrály a polítali venku a k večeru se šlo domů, aby se podojily a nakrmily krávy a další zvířata. Během roku moc takových příležitostí nebylo.

My jsme chodili do Chabeřic, kde byl nejmladší tatínkův bratr Tonda, jeho žena teta Růža, její rodiče a pět jejich dětí, Kluci byli jen o starší málo než já, tak to bylo na hry jak stvořené. Pamatuji si, že někdy kolem páté třídy jsem s nimi poprvé zkoušel hrát mariáš, hned mě začal bavit a baví mě dodnes. V Chabeřicích bývala k obědu husa a během odpoledne se nabízely koláče a jiné sladkosti. A pak ještě večere a sebou výslužka, to k posvícení patřilo. Často po takových hodech bylo člověku těžko a rád pár dní držel dietu.

Druhé posvícenské místo pro nás byly Čenovice. Ty jsou více než dvojnásobně vzdálené, cesta po silnici je dlouhá 10 kilometrů, když se využijí všechny zkratky, asi 7 km. Tam a zpátky je na jeden den pro malé dítě docela dost. Děti nedocení to, že se jde přes kopce s krásnými výhledy po okolí Zruče a romantickými údolími s potoky a lesy. Teta i strejda v Čenovicích byli ohromně laskaví a pohostinní lidé. K obědu bývala svíčková omáčka nebo srnčí na smetaně, na to byla teta vyhlášená. V Čenovicích byly čtyři sestřenice o něco starší než já, nejmladší Věra byla o čtyři nebo pět let starší než já. Ale se mnou i dalšími malými dětmi ostatních návštěv měly svatou trpělivost a na dvoře i v okolí jsme si zajímavě pohráli.

Někdy se také chodilo na posvícení do mamínčina rodiště v Pertolticích. To bylo o něco blíže než do Čenovic a cesta to byla vyhlídková. Z Pohledska byl vidět Blaník, Melechov, za ním Lipnice, v blízkosti u Vlastějovic Fiolník, o kterém nám maminka vyprávěla, jak tam jako dítě úspěšně chodila na houby. Ve Fiolníku se dlouho těžila velmi kvalitní železná ruda magnetovec, ale ložisko bylo malé, tak někdy koncem 20. století těžba skončila. Za Pohledí byl kopec Hůra, o kterém vyprávěl tatínek, jak se tam i těsně po konci války bojovalo a ustupující Němci, tam zastřelili několik místních partyzánů, kteří na jejich konvoj vystřelili.

Všetchna tři posvícenská místa mě přitahovala tím, že všude měli pár koní. Tak jsem si mohl důkladně prohlédnout, jak to mají zařízené ve stáji, jaké mají žlaby, napáječky, jaké postroje a chomouty visí na zdi atd. To všechno mě hrozně zajímalo. Také atraktivní pro bylo, že všude hned vedle byl rybník, v Pertolticích dokonce hned za chalupou na zahradě. Tak bylo kde pozorovat kapry a žáby.

Základní škola

Školu jsem neměl rád, i když jsem se rád dozvídal nové věci. Vadila mi především zbytečná a nepředvídatelná buzerace. Učení mi celkem šlo kromě kreslení a psaní, které jsme měli jako samostatný předmět. Z toho jsem často měl trojku z milosti. Vzpomněl jsem si na to, když do školy začal chodit malý Eda a viděl jsem jeho písmo, které vypadalo jako to moje v základní škole, geny se nedají zapřít. Naštěstí pro mě předmět skončil po třetí třídě a mně se velmi ulevilo.

V prvních dvou třídách nás učil pan učitel Šlehuber. Pamatuji si jen, že při hodinách zpěvu hrál na housle a na konci druhé třídy udělal naše tablo, kde každý měl fotku a u ní nějaký verš. Co jsem měl já, si už nepamatuji, ale dvojnásobná repetentka Jarmila Kronusová tam měla: „Jarmilka se nás směje, vždyť ve škole tak pěkně je“. Pak byl odvelen na vojnu. Ve vyšších třídách nás učila paní učitelka Ondrová. To byla manželka našeho evangelického faráře, takže rodiny se znaly, ale žádné zjevné výhody jsem z toho neměl. Paní učitelka byla laskavá a učila docela zajímavě. Jen neměla ráda tělocvik, kterému se snažila vyhnout. My se samozřejmě na tělocvik těšili, byla to šance na hry a vyblbnuti, kterých bylo ve škole nedostatek. Do tělocvičny jsme museli chodit „v útvaru“. Nesměli jsme cestou ani špitnout, hrozilo, že se vrátíme do třídy a budeme mít třeba češtinu. Paní učitelka si často nějaké špitnutí vymyslela, aby se nemusela převlékat do tepláků a my si zvykali na nespravedlnost života.

V té době se ve škole v rámci normálního rozvrhu učilo náboženství, samozřejmě většinové, tj. katolické. Docházel na to katolický farář nebo katecheta a my nekatolíci jsme měli hodinu volno, asi ve školní družině. Myslím, že ve třídě nás bylo asi čtyři nebo pět, pamatuji se na Pepíka Nováka a Frantu Toušku.

Do školy jsem to měl asi 20 nebo 25 minut chůze kolem zámku a přes park do Baťova. Cesty do školy a zejména ze školy byly příležitosti pro všelijaká dobrodružství. Vzrůšo bylo svézt se na schodech poštovního vozu. S tím jezdil pan Kůrka. Poštovní vůz byl taková velikánská bedna, do které byl zapřažen kůň Karel. Pan Kůrka na zadní schůdky z kozlíku neviděl. Nechtěl, ať přijdeme k úrazu tím, že rozjívěně strčíme nohy do kola, tak přes boudu preventivně švihal bičem. Byla to pro nás taková ruská ruleta.

Ze školy nás domů do staré Zruče chodilo jen pár, většina spolužáků byla z Baťova. Ale na hry to stačilo, vzpomínám si na vzrušující jízdy na aktovce na skalách pod zámkem. To samozřejmě zanechalo na aktovce nevratné stopy a doma bylo kázání, podobně jako když se nám cesta trochu protáhla a my místo za půl hodiny po vyučování přišli domů za dvě hodiny. Jedním ze spolužáků ve třídě ze staré Zruče byl i můj bratranec Zdeněk Tvrdík, se kterým jsem si hrával i v předškolním věku, tak první třída nebyla pro mě ani zpočátku úplně neznámá. Třídy na obecné škole byly paralelně dvě, A a B. Děti do nich byly rozděleny podle abecedy, takže Tvrdíci byli spolu v béčku.

S koncem národní školy (tak se tehdy oficiálně říkalo stupni 1-5) přišly všelijaké podivné změny. Ve škole se přestalo učit náboženství, učitelům a učitelkám jsme museli začít říkat soudruhu a soudružko a celá základní škola se spojila nově do osmileté školy. Ale lidi to nijak nezměnilo, aspoň ne okamžitě.

Ale dosti o škole. Venkovské prostředí ve Zručí poskytovalo spoustu příležitostí pro hry a zábavy. Ob jeden barák v ulici bydleli kluci Dlouhovi. Standa o rok starší a Láďa o dva. Pokud někoho překvapuje

tvář „Dlouhovi“, tak se nedivím, ale je to podle zručských zvyklostí. Jejich otec byl pan Dlouhý, ale maminka paní Dlouhová a kluci byli Dlouhovi. S kluky jsme vyráželi k potoku pouštět lodičky, vyřezávat je z kůry, chodit do lesa na borovou kůru, kterou šlo na lodičku nejnaději nožem opracovat. Hodně jsme si hráli v proučnici u potoka, kde košíkář pěstoval vrby, aby měl z čeho plést košíky. Z vrbové kůry a listů jsme si dělali indiánské čelenky a pak si hráli na Indiány podle dobrodružných knížek.

Také jsme chodili na houby nebo na ryby, které jsme občas chytali do saku pro pana Dlouhého, který byl rybář a potřeboval návnadu na štiky a candáty. Nachytat špuláky (vranka obecná), břeňata (myslím, že správně je mřenky) a podobné malé rybičky nebyl problém ani pro malé kluky. Potok byl vůbec zajímavý a poučný, ve vantrokách pod mlýnským kolem byli raci, v potoce jelci a někde i pstruzi a jiné druhy ryb, žáby, škeble a podobná zvířena. Občas jsme si s lískovým prutem s vlasem zarybařili i my. Pamatuji si, že mým úlovkem byla i jedna kachna, která plavala po potoce a spolkla mou návnadu i s udičkou, která se jí zasekla hluboko do krku, takže jsme ji nedokázali vyndat. Vyřešili jsme to po klukovsku, tj. uříznout vlasec a zdrhnout.

Velký rybář byl od předškolního věku můj brácha. Jeho rybářské vášně ani dovednosti jsem neměl šanci dosáhnout, ale občas jsem přihlížel, jak chytá mezi kořeny v břehu potoka do ruky pstruhy. To byla jeho specialita a provozoval ji stejně zručně i v dospělém věku. Když šli se Standou Benešem (to byl bráchův vrstevník a také rybář ze stejného domu, ve kterém bydleli kluci Dlouhovi) chytat mlynářovi rovnou pod kolo, tak jsem musel hlídat, zda nejde mlynář nebo někdo z personálu a včas varovat. S mlynářem bylo občas velké vzrůšo. Pamatuji si, že jednou jsem byl s bráchou a dalšími velkými kluky pustit vodu z vantroky na louku, aby tam mohla zamrznout a pak se tam dalo bruslit. Tato silně nelegální akce samozřejmě mlynářovi vadila, protože pak neměl vodu na mlýn ani na elektřinu. Kluci se báli, že bude po nás střílet z brokovnice, což prý v minulosti udělal. Jestli to bylo přehnané nebo ne, neumím posoudit, ale dobrodružství to bylo.

Mít o hodně staršího brácha mělo i některé výhody. V té době byl ve Zručí plavecký oddíl, který postavil na řece „bazén“ na pontonech, kde byly čtyři pětadvacetimetrové dráhy. Vašek plaval za dorost Jiskry Zruč a na Nové koupadlo chodil trénovat. Bral mě často sebou a ve volných chvílích mě učil plavat. Naučil mě dýchat do vody, splývat a další nutné dovednosti. Tak už před první třídou jsem byl plavec-začátečník a po prázdninách před druhou třídou docela zdatný plavec, který uměl kraul, prsa i plavat pod vodou a tím pádem i hrát na honičku kolem bazénu s většími kluky.

Podobnou zásluhu má brácha i na mém bruslení. Jako malí kluci jsme bruslili na potoce na šlajfkách, později i na řece a na rybníku na Damohoři. Tamní rybník byl ve stinném údolí, tak z celého okolí zamrzal nejdřív a led tam dlouho vydržel. To už jsme měli lepší brusle, já džeksny, které mi udělal v kovárně tatínek a ty byly už připevněny nastálo na vysoké šněrovací boty. Mě bruslení ohromně bavilo a docela mi šlo. A brácha dbal na to, ať se naučím překládat na obě strany dopředu i dozadu nebo vést puk bez dívání. To jsem měl před většinou ostatních malých kluků náskok při hokeji, který jsme s velkou chutí hráli až do tmy. Doteď si vzpomínám, jak pak bylo příjemné pro nás vymrzlé přijít domů do kuchyně, kde často maminka šila nebo látala ponožky pod stolní lampou, která vydávala zvláště útulné světlo a doma mi to připadalo neobyčejně krásné a příjemné. A čaj s topinkami pak celkovou útulnost a pocit domova ještě zvyšoval.

Bruslení na potoce nebo na řece bylo dobrodružství. Tekoucí voda zamrzá později nebo vůbec. Na potoce nám do děr nezamrzlých proudů občas spadnul puk. Někdy se ho podařilo vylovit, ale často

ho proud rychle zanesl pod led a byl nenávratně ztracen. A na řece projíždět se kousíček od tekoucí vody a pozorovat tam ryby byl docela adrenalin. Ale největší adrenalinová záležitost byl plavení na krách, když na jaře tálo a šly ledy. Na potoce jsme to zvládali i my malí kluci, ale na řeku si troufli jen velcí kluci, kteří tím hazardovali se životem. Pozorovat jdoucí ledy však bylo dobrodružství pro všechny z nás. Měli jsme to samozřejmě zakázané od rodičů, zejména řeku, ale o to víc nás to lákalo. Jednou jsme byli s bratrancem Zdeňkem pozorovat ledy na soutoku potoka a řeky a pode mnou se ulomila kra. Já spadnul do vody. Hned mě proud táhl a já se bál, že by mě mohl sáhnout pod led, ale naštěstí mě Zdeněk chytil a vytáhnul na břeh. Než jsem rychlým během dorazil domů, tak na mně zmrzlo oblečení, že jsem byl jak v brnění. Doma jsem dostal co proto, ale cítil jsem, jak jsou rádi, že jsem živý.

Vašek mě také naučil jezdit na kole. Trénovali jsme o na cestě pod naší zahradou a mě ze začátku často přitahoval plot tak, že jsem o něj brnkul řídítky o tyčky a už jsem letěl. Ale bylo to jen párkrát, brzy jsem byl na kole samostatný. Brácha také byl u mých prvních lyžařských pokusů. Podědil jsem po něm lyže, doteď si pamatuji, že byly dlouhé 140 cm, samozřejmě dřevěné bez hran, zato s bambulemi na špičkách a řemenovým vázáním zvaným Huitfeld. Z malých kluků ze sousedství měl lyže jen Tonda Kronus, tak s ním jsme podnikali vycházky kolem potoka apod. Jednou jsme dokonce vyrazili na stráň k Soutickému háji, kde jsem pár dní před tím byl s velkými kluky a dokonce i lyžujícími dospělými. To byl nejdelší kopec v blízkém okolí Zruče, na kterém se dalo někdy lyžovat. Stráň vedla od silnice do Soutic až dolů na břeh Želivky. Ze Zruče jsou to nějaké tři kilometry. S Tondou jsme vyrazili ve všední den po škole a obědě. Než jsme se tam přes městečko, kusy posypané silnice a kopec na Nesměřsku došourali, tak se začalo stmívat, si to dvakrát sjeli a museli mazat domů, ať nepřijdeme moc pozdě.

Druhý lyžařský kopec byl o trochu blíže, u potoka u mlýna jménem Baše. Tam byla relativně strmá louka, dole ukončená vysokou mezí. To místo objevili pro lyžování velcí kluci, když se rozhodli trénovat skoky na lyžích. Pokud se pamatuji, tak kromě bráchy skákal I Franta Bechyně z pekařství v naší ulici a Milan Jílek, pozdější československý reprezentant v atletice, běhal hlavně 800 m. Aby vůbec bylo možné tam skákat, tak muselo být na zručské poměry výjimečně hodně sněhu, nějakých 20-25 cm, aby bylo z čeho naházet můstek nad mezí a dole přechod na rovnou louku, ať se tam skokani nepřerazí. Tak se chodilo lyžovat s lopatami. Ale když se všechny přípravy zvládly, tak nejlepší skoky velkých borců byly něco přes deset metrů dlouhé. Kolik jsem skočil já už nevím, ale přes dva metry to rozhodně nebylo, tehdy jsem se na lyžích bezpečně necítil.

Přechod z páté do šesté třídy byl pro mě velký zlom. Už jsem nebyl takový ňouma a snažil jsem se nějak prosazovat. Místo do Baťova jsme chodili do školy ve staré Zruči. Přibyli nám spolužáci z okolních vesnic, takže jsme byli ve třech paralelních třídách. Šesté třídy měly vyučování na náměstí v bývalé radnici. Bylo to tam dost stísněné, suché záchody, malé chodby, tak jsme o přestávce mohli na náměstí. Hned vedle byl obchod, ve kterém prodával pan Sobola. K němu jsme chodili na kvašáky, které vytahoval velkou dřevěnou pinzetou ze sudu, byly směšně levné a my si s kvašákem připadali na městečku jako velcí světáci.

Také nové bylo to, že učitelé se střídali podle předmětů a to mi připadalo daleko zábavnější. Vzpomínám si, že na tělocvik a ruštinu jsme měli našeho třídního pana učitele Šustu. To byl skvělý tělocvikář, hodina s ním utekla jak voda a my lítali jak pometla. Kázeňské prohřešky řešil rychle a stručně: přikázal sundat tenisku, tu vzal a praštil nás po zadku a průšvih byl tím definitivně vyřešen, žádné poznámky do žákovské, žádné vzkazy rodičům.

Asi nejradši jsme měli dějepis s paní učitelkou Karbulovou. Ta nám vykládala o Řecku a Římě a my ty báje poslouchali bez špitnutí. Dokonce i Vlastík Šilinger, což byl třídní postrach s trojkou z chování, napomínal spolužáky, ať jsou zticha, aby paní učitelka nás nepotrestala tím, že přestane vykládat.

Ač na sport jsem moc talentovaný nebyl, snažil jsem se právě ve sportu nějak uplatnit. Šlo to ztuha, ale pořád mě sport silně lákal. Ten školní rok se nacvičovalo na první celostátní spartakiádu. Šusta to bral jako pokračování sokolských sletů a na ty on nacvičovat uměl. Návčky s ním nebyly kupodivu žádná nuda a přes okresní a krajskou spartakiádu jsme se dostali až do Prahy. To byl samozřejmě pro nás venkovské kluky obrovský zážitek, spali jsme v jedné škole na Letné, večer jsme byli podívat na nasvícené Stalinovo monstrum zblízka, byli jsme v Divadle Spejbla a Hurvínka a měli návčík nástupu a cvičení na sletovém stadionu na Strahově. Čtyři dny utekly jako voda a my jeli domů. Přes léto jsme s naším cvičením dokonce vystupovali na vesnické akademii na hřišti v Hodkově, zaplatili nám vlak a dali buřtu a limonádu. Ale v jiných opravdových sportech jsem v šesté třídě neprorazil.

Také si vzpomínám, že na třídní hodině byl nějaký průzkum, kdo chce jít na nějakou střední školu. Mně v té době škola stále vadila. Neměl jsem rád, že tam moc omezují svobodu. Dokonce vždycky na konci prázdnin jsem každé ráno zkoumal, jestli v noci neměli poplach hasiči a škola nevyhořela. Toho jsem nikdy nedočkal, i když jsem po tom toužil. Tak jsem při tom průzkumu řekl, že na žádnou střední školu nechci. Pan učitel Šusta mě pak přemluvil, že bych to měl zkusit. Tak jsem se nechal přemluvit, že čtyři roky na průmyslovce bych snad ještě vydržel. Z toho je vidět, že odříkaného chleba je největší kus a ve dvanácti letech děti rozhodně aspoň ve velké většině nevědí, co budou dělat. Nakonec jsem musel překonat dost překážek, abych se na vysokou školu vůbec dostal. Pak jsem studoval a učil se nové věci vlastně po celý život.

Od sedmé třídy jsme chodili do školy mezi naším domem a katolickým kostelem, tak jsem to měl opravdu blízko. Přešel jsem hlavní cestu, vyběhl po schodech a byl jsem tam. Budova tzv. měšťanky byla postavená za Rakouska a v dětství do ní chodili i moji rodiče. Na matiku jsme měli pana učitele Tomáše, který byl školní postrach, protože u žáků si uměl zjednat správný respekt. Ani pro facku nešel daleko. Ale já s ním žádné problémy neměl, mě matika bavila a on ji uměl čít. Dokonce v osmé třídě byla matematická olympiáda a on nás pár dostrkal k tomu, že jsme se dobře umísili i v rámci okresního hodnocení. Pan učitel byl silný kuřák a občas mu došly cigarety. Tak někoho z nás vybavil dvěma korunami a my šli do trafiky pro jeho oblíbené džunky, deset cigaret za korunu devadesát.

Jako třídního jsme od sedmé třídy měli pana učitele Vosáhla. Byl to asi nejlepší učitel, jakého jsem na základní škole měl. Učil biologii a od osmé třídy nám přibyla chemie, kterou nás také učil on. Biologické stopy sice v mém případě trvale nezůstaly, i když jsme tehdy měli spoustu všelijakých zajímavých a praktických věcí jako třeba preparování králíka nebo pěstování různých bylinek a dýní. Ale pro chemii mě nadchnul a toužil jsem ji studovat. Nezapomenu na jeho výklad toho, jak se slučují prvky při syntéze vody z volných atomů kyslíku a vodíku. Udělali jsme ve třídě simulační pokus. Někteří žáci hráli vodíky. Ti měli jednu ruku v kapse. Další hráli kyslíky s oběma rukama k dispozici. Pak jsme se chytali s tím, že vazby mezi stejnými atomy nejsou pevné, takže se mohly rozpojit. Po chvíli se to všechno správně navázalo a všichni viděli, že voda má molekulu z jednoho kyslíku a dvou vodíků. Vosáhlovu metodu jsem použil o padesát let později, když jsem vnučku Aničku doučoval chemii v nějaké nižší třídě na gymplu (možná sekundě nebo tercii) a metoda výuky stále fungovala.

Na začátku mé šesté třídy vyhořela chabeřickým stodola se sklizenou úrodou i s některými stroji. To je pro hospodářství pohroma, protože dobytek musí být nakrmen, sedlák mít osivo na podzim i na

jaro a spoustu dalších věcí. Sousedé a rodina pomáhali, jak to jen šlo, věnovali seno a slámu a pomáhali uklidit trosky, ať se může stavět nová stodola. Nejstarší bratranec Vašek měl hospodaření rád, viděl v tom svou budoucnost, tak zůstal v chalupě a pomáhal pilně při obnově stodoly. Mladší Pepík byl jen o rok starší než já, chalupa ho moc nebavila, a tak byl rád, že ho naši pozvali, aby u nás přes zimu byl na „byť a stravu“, ať chabeřickým tím pomohou i trochu finančně a Pepík nebude muset v zimě absolvovat každý den docela dlouhou cestu do školy a zpět. Rád na to vzpomínám, brácha už v té době byl na vysoké škole v Praze a já měl jsem najednou doma partáka-vrstevníka na hry a vymýšlení blbin, to nám ve dvou šlo moc dobře. Protože v zimě se v chalupě topilo jen v kuchyni, tak jsme s Pepíkem spali v jedné posteli a docela jsme to zvládali. Jednou jsme se z legrace hádali a tahali o peřinu. Tatínek nepochopil, že to je naše hra. Považoval to za moji aroganci vůči hostovi a jednu mi stříhнул. Zíral jsem na to velmi překvapeně, protože tatínek nás nikdy nebil. Prý jednou brácha v jeho nějakých 12-13 létech a pak se šlo na drobné ošetření k doktorovi. Připomínám, že tatínek byl kovář a měl strašnou sílu. Já jsem tehdy poprvé zjistil, že ne každá sranda je publikem správně pochopena.

O žních jsme samozřejmě museli hodně pomáhat. Často jsme záviděli dětem, jejichž rodiny neměly pole, že o prázdninách se můžou koupat celé odpoledne. My jsme většinou museli čekat s koupáním na podvečer nebo večer, až skončila práce na poli nebo ve stodole u mlátičky. Ale večer jsme chodili s o to větší chutí spláchnout žňový prach do řeky. Chodili jsme za každého počasí, často až za tmy. Když byla zima a hodně studená voda, tak brácha mi radil, že mám plavat tak rychle, až se zapotím. To se ve studené vodě může stěží podařit, ale rychlé plavání zahřeje. A člověk se dost otuží, pak ho studená voda jinde už nezaskočí.

Koupání byla ve Zruči v létě hlavní zábava. Přes týden na koupadlo naproti nádraží chodili především děti, mladí a luftáci, ale v teplém nedělním odpoledni se koupadlo zaplnilo i dospělými zručáky. Jednou nás napadlo jim nachystat zábavné překvapení. Asi 200 metrů nad koupadlem byla na pravém břehu cihelna a u ní lávka s kolejiemi pro vozíky s maznou hlínou, která se kopala v hliníku na levém břehu ve stráni. Vozíky jezdily samospádem, na vozíku jel dělník, který u cihelny vozík sochořem zabrzdil, nahoru se vozíky vytahovaly lanem a motorem. Přes lávku se chodilo v zimě na Damohoř bruslit na rybník, jen se musel dávat pozor, aby zrovna nejel vozík, ale naštěstí rachot vozíku byl slyšet na dálku. Skvělý nápad nás dětí byl jít do hliníku se namazat hlínou a u lávky vlézt do řeky, ať je vidět, že vodu je možné snadno zkazit. Asi deset nás vyrazilo a byli jsme pak příjemně překvapeni, jak je tato metoda kalení vody účinná. Ale většina dospělých pro to neměla pochopení a buď nám vynadali, nebo znechuceně odešli domů.

Řeka a koupadlo byly zdrojem našich zábav. V řece u protějšího břehu byl pod vodou balvan, kterému jsme říkali medvěd, odpovídal tomu velikostí. Přes něj teklo obvykle tak 15 centimetrů vody, tak bylo zábavné medvěda hledat, ležet na něm nebo se prát o místo na medvědovi. Další atrakce byl skok ze břehu přes schody do vody za pod nimi. To byl docela výkon, člověk musel dobře odhadnout rozběh na odraz a skočit pěkně rovně naplocho dopředu, protože pod schody nebylo moc vody a hrozilo rozbití hlavy nebo aspoň odřenin o schody nebo o dno. Občas se to někomu tak podařilo, ale my trénovaní domorodci jste to zvládali úspěšně. Další skvělou atrakcí byla duše do kola traktoru, kterou nosili kluci Jelínkovi. Jejich otec měl autodílnu, kolem které se na koupadlo šlo. Tak stačilo jen písknout a Pavel nebo Honza vyrazili. Na pneumatice se dalo pádlovat rukama a ono to jelo rychle nebo se o místo na pneumatice prát a přetahovat. S Pavlem jsem chodil od šestky do stejné třídy a hodně jsme se skamarádili. Oba jsme byli dobří plavci a milovali vodní zábavy, jakými byla

pneumatika, plavání přes řeku pod vodou, honičky nebo vzájemné topení. Tomu se říkalo „dávat si pasáky nebo pasany“, netuším proč. Pasan spočíval v tom, že jsi soupeře chytil za hlavu a potopil ho na tak dlouho, než ten se mu vyvlékl a uplaval. Tato ušlechtilá zábava nám často vydržela i dvě hodiny. Potom jsme byli tak vyčerpaní, že se nám motala hlava, měli modré rty a sotva jsme únavou vylezli po schodech na trávu, kde jsme padli jak podťatí.

Po mém velkém úsilí se mi nakonec podařilo dostat se do školního hokejového družstva na okresní turnaj škol v Ledči. Základka končila závěrečnými zkouškami, které jsem bez obtíží zvládnul a po prázdninách začal chodit na gympl v Ledči. Daleko později jsem se dozvěděl, že ten nástup do gymplu nebyl tak samozřejmý, jak se mi to zdálo. Někteří zručší komunisti mě nechtěli na gympl pustit, na to jim tatínek svým vzdorem proti založení JZD příliš ležel v žaludku. Ale v roce 1957 to ještě proskočilo a na ten gympl jsem se dostal.

Gympl

Na gympl jsem nastoupil roku 1957. Ze Zruče se na gympl dojíždělo do Ledče. Leděč byla tehdy do roku 1960 okresní město, a tak tam dojížděli studenti z celého okresu i někteří z blízkého přhraničí, např. z Kácova. Já mluvím o gymplu, ale tehdy se gymnázium nově nazývalo jedenáctiletá střední škola. V Ledči bylo gymnázium založeno až roku 1946 nebo 1947, takže bylo bez dlouhé tradice. Brácha ještě musel jezdit o trochu dále do Kutné Hory.

Ledečský gympl je pozoruhodný tím, že je umístěn v budově bývalého hotelu v rohu náměstí. Třídy jsou v patrech, v prvním patře je i hlavní hotelový sál, který sloužil i jako naše tělocvična (s jedním košem, na víc nebylo dost místa) a také jako místo výchovných koncertů a divadelních představení dramatického kroužku. Šatny a posluchárna pro chemii a fyziku byly v takové adaptované přilehlé staré budově připojené ke hlavní budově chodbou.

Pro mě byl přechod na gymnázium úplně zásadní předěl v životě. Odcházel jsem tam jako čtrnáctiletý jelimánek a po maturitě za tři roky jsem byl o hodně dospělejší člověk. Našel jsem tam kamarády na celý život, začal normálně komunikovat s holkami, absolvoval taneční, potkal jsem se s komunistickým omezováním studia dětem z nepohodlných rodin.

Byli jsme nějaký silný ročník, tak v našem ročníku byly dvě paralelní třídy, zatímco v předchozích vždy jen jedna. V jedné třídě se z cizích jazyků učila němčina, ve druhé francouzština. Angličtinu si nebylo možné vybrat, protože v Ledči ji neměl kdo učit. Ruštinu samozřejmě tehdy měli povinně všichni. Já byl původně zařazen do francouzštinářského béčka, ale rodiče si mysleli, že naučit se německy je praktičtější. Tak brácha využil dva své spolužáky z vysoké, kteří právě do ledečského profesorského sboru nastoupili, aby pomohli zařídit můj přestup do němčinářského áčka. Tak jsem asi po dvou týdnech změnil působiště, ale velký efekt to nepřineslo. Na gymplu jsem byl na jazyky lempl, němčina byl pro mě dvanáct let po válce jazyk nepřátel a naivně jsem si myslel, že v přírodovědných a technických oborech, ke kterým mě to táhlo, je znalost jazyků úplně zbytečná. Takže po gymplu jsem neuměl francouzsky, ale ani německy, protože jsem se mi nechtělo němčinu pořádně se učit.

Ze Zruče nás jezdil asi tucet, ale kluci jsme byli jen tři. Další vlakem cestující kluk byl Franta Šusta z Kácova, synovec mého učitele ze základky. Vlak ráno vyjížděl v 7.10 a cesta do Ledče kolem řeky trvala asi 35 minut. Mívali jsme vyhrazený poslední ze tří vagonů motoráčku a často jsem do něho naskakoval za hlasitého fandění spolužáků na poslední chvíli, někdy i do jedoucího. Ale za celé tři roky mi vlak ani jednou neujel. Ze Světlé dojížděla silná a gendrově vyvážená skupina, která se v průběhu studia stala hlavní silou ročníku. V devítce všichni světeláci chodili do béčka, ale později se to promíchalo. Tehdy byla mezi městečky Zruč, Leděč a Světlá docela silná rivalita. Byla přibližně stejně velká, něco pod 5 tisíc obyvatel, ale Leděč byla okresní město, a to nás samozřejmě trochu dráždilo. Po vyučování jsme my přespolní museli čekat na odjezd vlaku domů a tak jsme měli příležitost se více skamarádit a podnikat různé akce. Já od začátku tíhnu ke světelákům, kteří mně od počátku připadali hodně sympatičtí. Většina z nich byla sportovního založení, což mi imponovalo.

Ve třídě nás bylo 34, holek o něco více než kluků. Já po celé tři roky seděl v poslední lavici v prostřední řadě, v devítce jsem seděl s Honzou Nejedlým, od desáté třídy s Krátou, ze kterého se stal můj kamarád na celý život. Výjimkou bylo přesazení na češtinu na jedno pololetí do třetí lavice k Janě Kandové. To bylo za trest za mluvení při vyučování, ale už nevím, jestli to byl trest můj nebo Jany.

Školu dělají učitelé a studenti. V tom jsem měl myslím docela štěstí. Naším třídním byl Eduard Doubek, zvaný Eda. Byl to ohromně čínorodý člověk, který byl hybatelem mnohého dění v Ledči a okolí. Nás učil zeměpis a dějepis a obojí výborně a zajímavě. Kromě toho byl vedoucím dramatického kroužku na gymnasiu a také režisérem a hercem v ledečském ochotnickém spolku. Podílel se na značení turistických cest v okrese, psal knihy o Posázaví a jeho historii a také byl zuřivým fandou místních fotbalistů, o jejichž zápasech psal „objektivní“ zprávy do lokálních novin. Samozřejmě, někdy nám byl protivný, ale musím uznat, že učitel to byl skvělý. Jeho obávaný způsob zkoušení v zeměpisu byly tak zvané bodáčky, kdy kolem třídy byly rozvěšeny mapy zemí a světadílů a zkušební student musel rychle běžet ke správné mapě a bodnout ukazovátko do správného místa. Já toto zkoušení měl rád, bral jsem to jako souboj s „vrchností“. Když jsme tehdy nemohli cestovat, tak aspoň mapy nám umožňovaly nahlédnout do neznámého světa. Matiku a fyziku učil Jiří Krůta, který byl na přírodovědecké fakultě spolužák mého bráchy a na ledečský gymnasiu nastoupil jako my roku 1957. Byl to silně ráčkující kudrnatý blondák, takže holky zjevem neohromoval, ale učit uměl. Dokázal matiku vysvětlit bez zbytečného drilu a dost lidí pro ni nadchnout. Jedinou definici, kterou jsme si museli vtlouci do hlavy, byla definice funkce. Tu si samozřejmě pamatuji dodnes a byla mi v mých dalších studiích a profesích často užitečná. Také několik nás Krůta přimněl k účasti na Matematické olympiádě, což nám pak přinášelo zážitky z účasti v krajském kole v Třebíči, které zmíním později. Další profesor, na kterého rád vzpomínám, byl Josef Bouz. Ten učil češtinu a řadu z nás přivedl ke čtení a výběru dobrých autorů. Jeho oblíbenými básníky byli Mácha, Havlíček a Vrchlický. To jsem od něho s radostí převzal. Pan profesor Bouz byl v nemilosti vedení školy, byl to praktikující katolík a člověk nekonformních názorů, a to se tehdy vládnoucím silně nelíbilo. Vzpomínám si, že o Vrchlickém nám vyprávěl krásnou příhodu z nějakého malého českého města. Tam na něj radní naléhali, ať jim nějaký verš Mistr запиše do obecní kroniky. Vrchlickému se moc nechtělo, ale aby měl od nich pokoj, tak přikývl, do kroniky něco napsal a kroniku rychle zavřel. Po odjezdu Vrchlického se tam radní dočetli: „Hovno smrdí vždycky, Jaroslav Vrchlický“.

Z dalších učitelů musím zmínit ještě chemikáře Hejla. Nemám na něj nejlepší vzpomínky, protože to byl poněkud autoritativní omezenec, který si respekt u studentů chtěl občas zvýšit pouštěním hrůzy. Ale já měl chemii rád už od osmé třídy, tak jsem to musel zkousnout. A musím mu přiznat, že v jedenáctce nás několik málo, co jsme maturovali z chemie, připravil dobře. Měli jsme prakticky neomezený přístup do školní laboratoře a tam si mohli vyzkoušet vše, co jsme chtěli. Třídním učitelem béčka byl začínající francouzštinář Matějka, který nás měl i na tělocvik. Ruštinu učil profesor Nejedlý, jehož synovec byl můj spolužák Honza Nejedlý. Ten pocházel z Vladislavy od Třebíče ze selské rodiny a tam mu střední školu komunisti zatrhli. Jeho strýc ho pak dostal na gymnasiu v Ledči a Honza u něj celé tři roky i bydlel. Tak Nejedlému tu neoblíbenou ruštinu, kterou však učil docela zajímavě a z ruské literatury si z té doby leccos pamatuji, musím odpustit. Další zajímavou osobou v profesorském sboru byl profesor Březina, který nás učil němčinu. Byl to polyglot, jehož bavily hlavně románské jazyky. Byl znalcem španělské a portugalské literatury. Také nesnášel komunistické pořádky, které jeho i jeho širší rodinu deptaly. Ale měl tu smůlu u studentů, že si ve třídě neuměl udělat pořádek a my pubertální pacholci jsme toho zneužívali. Myslím, že za normálních poměrů by byl úspěšný na universitě, ale to mu tehdy komunisti nedovolili.

Zajímavé je, že tehdy většinu našich profesorů bylo tak kolem čtyřicítky, ale svým chováním nám připadali jako o hodně starší a přehnaně zodpovědní. Tehdy to prostě tak bylo, to až teď chceme být všichni daleko mladší a svěžeji, než doopravdy jsme.

Jak jsem řekl dříve, ve třídě nás bylo 34, tak připomenu jen pár z nich a ostatním se omlouvám. Výraznou personou byl Francek Šusta. Ten patřil mezi nejlepší žáky v naší třídě a kvůli extrovertní povaze a velké činorodosti byl velmi oblíbený. Nejlepší studentkou v naší třídě byla suverénně Eva Kozlíková ze Zruče, která měla snad celý gympl na vysvědčení samé jedničky, ale nebyla ve třídě nijak zvlášť oblíbená, ona povahou byla šprt neprojevující větší invenci. Dalšími premianty byli Jarda Lokvenc, Milada Valchářová a moje maličkost, kteří měli na vysvědčení pořád nebo skoro pořád vyznamenání, občas se k nám někdo přidal, např. Jirka Poděbradský nebo Karel Mišoň, trvalý předseda třídy. Zato oblíbeni byli většinou spolužáci často na hraně propadnutí, ale s výstředními nápady. Mezi ty patřil Jožík Žák, který uměl být třídní šašek nebo Zdeněk Vostatek, který Jožikovi úspěšně sekundoval. Ten ale skončil hned po devítce, když nepostoupil a musel přejít na učiliště. Z holek byly oblíbené moje jmenovkyně Eva Tvrdíková z Jedlé, Líba Pechová a Jana Kandová z Ledče, Květa Pajerová z Hněvkovic a Helena Krutilová ze Zruče. Všechny byly hodně komunikativní, žádnou srandu nezkazily a občas i nějakou vymyslely. Z kluků ještě musím připomenout Vencu Kudrnu a Honzu Konšela, Mirka Moravce a Jirku Cabejška, kteří bývali součástí třídních vylomenin. Ale to byla devátá třída, od desítky se složení tříd promíchalo.

Světěláci v béčku byli silná a stmelená parta. Tak je na jaře za jednoho krásného dne napadlo, že jít do školy za tak pěkného počasí je blbost a z vlaku vystoupili už ve Stvořidlech. Stvořidla jsou nejkrásnější úsek Sázavy pod Melechovem s balvany v řece a peřejemi. Kolektivní nepřítomnost Světěláků ve škole byla kantorům podezřelá, asi si vzpomněli na mládí a bystře usoudili, kde kluky hledat. Jirka Krůta s Jirkou Poděbradským, který část základky byl ve Světlé a věděl, kde kdo bydlí, vyrazili na motorce do Světlé a pak do Stvořidel a tam záškoláky odhalili. Samozřejmě se z toho udělala velká aféra, která skončila tím, že banda Světěláků byla rozbita a část jich přešla do áčka. Nevím, co so od toho slibovali kantoři, ale my jsme tu změnu uvítali. Utužila přátelské vztahy mezi áčkem a béčkem a já získal dva nejlepší kamarády z gymplu, Jardu Kratochvíla a Vencu Vincence. Kromě nich přišel do naší třídy Jarda Cech a možná ještě nějaké holky. To už si přesně nepamatuji, protože pak už se áčko a béčko nijak ostře proti sobě nevyhraňovalo. Nám odešel Franta Šusta a myslím, že i Eva Křepelková a někdo další posílili béčko. Ale stejně na výuku němčiny a francouzštiny se třídy vždycky musely sejít v původním složení.

V té době musely školy chodit na brigády do zemědělství. Už na základce jsme některé podzimní dny chodili sbírat brambory na pole státního statku, ale tentokrát to bylo jiné. Vyjždělo se na týden do pohraničí. Bylo dvanáct let po válce a v pohraničí po odsunu Němců nebylo dost lidí na práci. Leděčský gympl jezdil na jih Jihlavského kraje, kam tehdy Leděč i Zruč patřily, k rakouské hranici do Deštné, Daňkovic a Rancířova. Už doprava tam byla velká expedice. Z Ledče do Světlé posázavským pacifikem, přestup na vlak směr Brno, v Okříškách přestup na osobák, v Moravských Budějovicích další přestup na lokálku do Jemnice a odtud vojenskými nákladáky do cílových míst v pohraničním pásmu. V Rancířově to bylo dokonce v tom úplně nejbližším k hranici a brigádníky na poli hlídali pohraničníci, aby náhodou někdo nezamířil do Rakouska.

Sběr brambor je docela úmorná práce, ze které bolí záda i celé tělo. Brambory se v té době vyorávaly tzv. čertem, což byla radlice tažená koňmi vybavená i takovým kolem, které vyoranou hlínu s bramborami trochu oddělilo. Vydržet to osm hodin denně několik dní po sobě dalo zabrat. Ale atrakcí pro nás byl společný pobyt v trochu divokém prostředí. Spali jsme v barácích na patrových kovových postelích a na slamnicích nacpaných slámou. Tehdy spacáky nebyly běžnou záležitostí, tak pod vojenskými dekami, a když byla zima, tak jsme si zatopili v kamnech. Samozřejmě, kluci a holky

byli přísně odděleni, podobně byly přísně zakázány návštěvy místní hospody a kantoři to usilovně hlídali. Myslím, že někteří si dobrovolně vzali stálou službu v hospodě, takže nebylo možné se do hospody nepozorovaně dostat. Na jídlo se chodilo do jídelny státního statku, jak jsme byli vyhladovělí, tak jsme snědli cokoliv. Jedna z našich oblíbených zábav bylo chodit po jídle kouřit za kukuřicí, kde se dlouho pokecalo ve větší partě bez dohledu pedagogického sboru. Dokonce z kouření za kukuřicí se zachovalo několik fotek, které pak ukazovali spolužáci na srazech v pozdějších létech.

Na bramborách jsme se samozřejmě snažili o to se po práci i pobavit. Tak jsme pořádali tancování u gramofonu a učili se tehdy populární charleston, který tehdy po čtvrt století přišel znovu do módy po celém světě.

Mezi kantorským dozorem musel samozřejmě být i třídní Eda. Ten dbal na náš všestranný rozvoj, a tak zařídil zájezd vojenským nákladním autem do asi patnáct kilometrů vzdálených Slavonic. Bylo to ale v období našeho pubertálního vzdoru, a tak hodně z nás kluků účast odmítlo. Tak mě tehdy poznání krásných renesančních Slavonic mou vinou minulo a viděl jsem je až o čtvrt století později.

Dalšími brigádami bylo na jaře vysazování stromků v lese. To probíhalo vždy až po vyučování, den předtím vydal profesorský sbor příkaz, ať si doneseme z domova motyky a odpoledne se vyráželo. Nevím, kolik užitečné práce pro lesy jsme tehdy vykonali, ale srandy jsme si u toho užili hodně.

Na gymplu rozhodně nebyla nuda, pořád se něco dělo. V devítce se nějak ke mně doneslo, že je potřeba náhrada za osvětlovače pro divadelní představení, kteří už byli v maturitním ročníku. Přihlásili jsme se s Honzou Nejedlým a Vaškem Kudrnou a začali se seznamovat s tím, co ve školním sále-tělocvičně osvětlování obnáší. Nebylo to nijak složité, jen technika byla trochu zastaralá, takže ovládání trochu nepohodlné (lezení po úzkém lešení vedle jeviště, obsluha reflektoru na balkoně vyžadující jednoho vyčleněného člověka), lehce nebezpečné (žhnoucí reostaty pro stmívání a rozednívání s dráty krytými jen velmi skromně). Ale to všechno nám Jirka Drtina a Pepík Starosta, naši předchůdci z jedenáctky, ukázali a ještě nás poučili, že mezi odpoledním a večerním představením je vhodné zaskočit na pivo do hospody. Naše schopnosti prověřilo svícení na představení nějaké pohádky, v hlavních rolích hráli starší spolužáci Zdeněk Sychrovský (později byl tělocvikářem v Golčově Jeníkově, kde ve škole učil žačku Jarmilu Kratochvílovou, pozdější světovou rekordmanku v běhu na 800 m) a Petr Ruttner (vystudoval režii na FAMU, úspěšně začal točit filmy, ale za normalizace upadl v nemilost komunistů a až do roku 1989 se jen těžko protloukal). Tak jsme se stali součástí dramatického kroužku a v následujících třech letech nám to přineslo řadu dobrodružných zážitků.

Další hrou, kterou dramatický kroužek nacvičil (my jsme s oblibou říkali komediantský kroužek), byly Trojané. Byla to hra soudobého německého autora o persekuci Židů v poválečném Německu. Já jsem z té hry viděl jen části, protože část hry se odehrávala ve třídě se spolužáky na velké forbíně, na jevišti byly pouze scény z bytů rodičů hlavních hrdinů. Na tuto část hry jsem z lešení svítil já, předscénu měli na starosti Honza s Vaškem Kudrnou. Režii měl samozřejmě Eda a pro nás atraktivní byla účast téměř poloviny jedenáctých tříd na scénách ve třídě. V hlavních studentských rolích hráli Kráťa a Pavel Punčochář z následujícího ročníku a kromě toho ve hře účinkovalo i několik dospělých z ledečského ochotnického spolku. Jejich přítomnost jsme ocenili hlavně na zájezdech, kdy vyprávěli veselé příhody od divadla a dělali si navzájem kanadské žertíky. Dramatický kroužek měl se hrou úspěch a tak postoupil do oblastního kola v Humpolci a pak do krajského kola v Havlíčkově Brodě. Dokonce hrozil postup až do celostátního Šrámkova pisku, ale nakonec těsně unikl.

Když jsme byli na krajském kole v Havlíčkově Brodu, tak pan Meloun jako představitel hlavní dospělácké role bývalého nacisty byl na tyto dny vyreklamován z vojenského cvičení. Přijel v uniformě a vojenských kanadách. Po představení se sedělo u vína a vyprávělo, hlavně pan Meloun, který byl výborný vypravěč a pamětník. Najednou se podíval na hodinky a s hrůzou zjistil, že má nejvyšší čas běžet na nádraží, aby stihl poslední vlak, kterým stihne předepsaný návrat do kasáren. Tak začal hledat kanady, aby se z pohodlných bot přezul do vojenských kanad. Našel boty, ale na vlak nemohl. Jeho dobráctí kamarádi-spoluherci mu na podpatky namalovali bílé hákové kříže podle jeho role. A aby to bylo ideově vyvážené, tak přimalovali i pěticipé hvězdy. Panu Melounovi nezbylo než rychle sehnat odličovací vaselinu a šminky a trochu ty malůvky překrýt. A dobráci mu radili, že ve vlaku bude mít spoustu času a boty stihne dokonale vyčistit, aby v kasárnách neměl průšvih.

Představení Trojané bylo dokonce vyvezeno do Štůrova, družebního města na slovensko-maďarské hranici, ale tam sebou osvětlovače nevzali. Tak o pobytu ve Štůrově mi musí stačit jen vyprávění účastníků, dosud často připomínané na třídních srazech.

Dalším zpestřením školního života bylo krajské kolo matematické olympiády, které se každoročně konalo v Třebíči. Pravidla pro postup byla podobná, jako jsou i v současné době. V prvním kole se řešily příklady zadané celostátně, pak to komise vyhodnotila a do krajského kola pozvala ty, kteří uspěli. Z našeho ročníku byli pravidelnými účastníky druhého kola Lojza Novotný ze Světlé a Franta Šusta. Mohl jsem mezi nimi být i já, kdybych v desáté třídě neudělal truc Krútovi a neodmítl řešit příklady prvního kola, protože jsem tak protestoval proti jeho nátlaku na účast při budování fyzikálního kabinetu v mém volném čase. Tak jsem v desáté třídě v Třebíči chyběl. Dále si vzpomínám, že někdy se do druhého kola dostali Tonda Pacák, Jarda Lokvenc a možná i někdo další. V té době byla výuka i v sobotu a druhé kolo v Třebíči bylo pak v neděli. Starší ročníky nás poučily, že do Třebíče se jezdí už v sobotu ráno stejným vlakem jako do školy, abychom se vyhnuli výuce, a ze Světlé do Třebíče se jezdí rychlíkem, že svým reprezentantům škola bez problémů rychlík zaplatí. Tak jsme do Třebíče dorazili kolem poledne a měli spoustu času si užívat volno. Třebíč byla a dosud je druhé největší město jihlavského kraje a je moc pěkná. Ne nadarmo její židovská čtvrt a basilika sv. Prokopa jsou zapsány mezi památkami UNESCO. Také si pamatuji k centru města přilehlé Libušino údolí, přes které vede impozantní starý železniční most. V Třebíči jsme vždycky řešili dilema, co pít. Jestli předstírat dospělost a dát si v hospodě pivo nebo pít moc dobrou třebíčskou limonádu zonku. Zkratka ZON znamenala zdravotní osvěžující nápoj a byla to vyhlášená třebíčská citronová limonáda s bublinkami, které prskaly do nosu.

Večer bylo setkání účastníků v třebíčském gymplu, které moderoval tamní matikář profesor Svoboda, který byl hlavní organizátor krajského kola. Byl to charismatický a laskavý člověk, který uměl o matematice krásně a zábavně vykládat. Doteď ho vidím před sebou. Nocleh byl v jakési ubytovně někde poblíž gymplu a druhý den ráno se nastoupilo k řešení příkladů druhého kola. Výsledky jsme dozvěděli až po několika týdnech. Většinou jsme byli mezi úspěšnými řešiteli, někdy dokonce i na předních místech, ale přesně si to nepamatuji, protože to bylo překryto dalšími událostmi školního života.

V desáté třídě jsme byli nejbližšími svědky dalšího řádění komunistů. Náš spolužák a kamarád Honza Konšel byl synem sedláka z Bezděkova u Dolních Kralovic. Patřil k dobrým studentům, myslím, že někdy míval i vyznamenání. Jeho otec odmítal vstoupit do JZD, a tak se mu pomstili odporným způsobem. Honzu vyloučili ze školy. Zřejmě to bylo dílo nějakých vysoce postavených komunistů,

protože ředitel se zástupcem okamžitě příkaz vykonali. Vtrhli uprostřed hodiny do třídy a Honza se musel sbalit a ihned odejít. Ti zbabělci se neodvážili ani počkat na přestávku. Honza pak po nějaké době vystudoval zemědělskou střední i vysokou školu zemědělskou. Tehdy byla opravdu hnusná doba. Kamarádem našeho otce byl Jarda Pajer, sedlák ve vesnici Laziště nedaleko Zruče. Jezdili k nám se synem kovat koně a byli bráni jako naše rodina. A Pajerům tehdy shnila na louce část sena, protože hodně přšelo a nemohli ho usušit. Tu shnilou a nepoužitelnou část sena pak na louce spálili. Nějaký uvědomělý soused je udal a pan Pajer byl odsouzen ke dvěma létům za sabotování výživy lidu. Odseděl si to ve Valdicích. Po návratu vyprávěl, že se tam sešel s dobrou společností. S ním tam byli zavření generál Syrový (předválečný ministerský předseda) a několik biskupů a vysokoškolských profesorů. Tak tam spolu drali peří, cpali vězeňské štrosoky (na to prý byl největší machr generál Syrový) a při tom vedli diskuse. Pan Pajer si pochvaloval, jaká to pro něj byla škola.

Velkou událostí v desáté třídě byly taneční. Tím, že jsme v jedenácté třídě končili a kantoři už měli zkušenost, že při tanečních se silně zhorší prospěch, tak taneční jsme měli už v desítce, kdy jsme byli patnáctiletí ušáci. Zvláště my kluci jsme museli vypadat velmi srandovně s motýlky a bílými rukavicemi. Taneční jsme měli v sále hotelu Sázava a vedl je taneční mistr Bača z Prahy s partnerkou jednou týdně vždy od 18 do 22 hodin. Po vyučování jsme jezdili se do Zruče domů převléknout do gala a znovu se vlakem vrátit do Ledče. Cestou na první taneční ve vlaku nás kluky Helena Krutilová hecovala, že až tančmajstr zavelí, tak se budeme stydět jít pro nějakou tanečnici. Tím nás všechny vyprovokovala, že po výzvě „pánové, vyzvěte partnerky k tanci“ jsme vyrazili rychlým krokem a k holkám jsme doklouzali, abychom to ubrdzili. Tak moje první tanečnice na nácvik mazurky byla právě Helena. Rychlost při výběru partnerky byla důležitá, jinak hrozilo, že na vás vyjde jedna z pár tlustých holek (nebyly z gymplu), které s námi do tanečních také chodily. Při normální taneční hodině jsme tancovali podle klavíru, o prodloužených hrála skupina pana Píny, což byl místní muzikant, který dříve hrával na saxofon v orchestru Karla Vlacha. Kromě saxofonu a klarinetu uměl i výborně hrát na housle, které užíval v sólu místo trubky v tehdy populárním hitu Mambo Zambezi. Z pohledu taneční a populární hudby to byl tehdy pravěk, někde ve vojenské posádce v Německu možná tehdy začínal Elvis Presley, Suchý a Šlitr byli hluboce před založením Semaforu. Na radiu bylo možné chytit americké vysílání Luxenburg, kde vysílali současnou americkou hudbu, ale na našem radiu doma se to podařilo jen někdy a ještě s nekvalitním příjmem. A tak hlavními zdroji československé muziky byly orchestry Karla Vlacha a Gustava Broma. Doted' si vzpomínám na to, jak jsme při čekání na vlak nebo na odpolední vyučování seděli na rohu náměstí před prodejnou gramodesek sedávali na zábradlí a zasněně poslouchali Jarmilu Veselou za doprovodu Bromova orchestru v tehdejším hitu Sluneční ostrov nebo fantastické trubkové sólo Lubomíra Řezaniny v mambu Zambezi.

Taneční byly velkým impulsem pro vznik studentských lásek. Já si jako většinou později v životě vybral cestu obtížnou s cílem obtížně dosažitelným. Beznadějně jsem platonicky miloval Miladu Valchářovou, krásnou štíhlou holku s chováním dámy. Sice jsem se stal jejím hlavním tanečníkem, ale to bylo vše a až po mnoha létech mi došlo, že můj výběr byl beznadějný od samého počátku. To většina kamarádů byla úspěšnější a chodili randit na Šeptouchov, což je krásný kopec na levém břehu Sázavy se skalní vyhlídkou na celé město. Z dvojic, které si vybavuji, to byla Eva Tvrdíková s Mirkem Neumanem, Venca Vincenc s Květou Pajerovou, Jarda Cech s Helenou Krutilovou nebo Karel Bělohávek s Hankou Trtíkovou. O Kráťovi nemůžu nic tvrdit s jistotou, ten miloval Líbu Pechovou, ale nějaké zádrhele tam byly.

Významnými událostmi v tanečních byla prodloužená a závěrečný věneček, na Moravě se tomu říká půlkolona a kolona. To přijely matky, někomu i babičky, zasedly na galerii a všechno spolu důkladně probraly a pokochaly se trdlováním svých potomků. K tomu hrála skupina pana Píny a my předváděli, jak jsme v tanečních společensky vospěli. Maminka se tam potkala s maminkou Evy Tvrdíkové, se kterou se znaly od dětství, s paní Valchářovou původem ze mlýna v Kožlí, paní Vincencovou i s Krátovou maminkou, se kterými si ohromně rozuměla. Paní Kratochvílová byla původem Francouzka, kterou si Krátův otec našel za svého pobytu před válkou ve Francii, kde zastupoval světelské sklárny. Krátů měl ve Francii široké příbuzenstvo, hlavně na jihu v Perpignanu a dokonce se mu podařilo během studia na gymnasiu tam vyjet. Přivezl mimo jiné pro kamarády americké a francouzské cigarety (při přechodu hranic musela být krabička načatá, aby nemusel platit clo). Vyprávěl pak o spoustě zážitků, o cestě do příhraničního španělského města Andomu, kam neměl povolení od našich úřadů, ale místní tam běžně jezdili nakupovat, o každodenních karikaturách De Gaula (tehdejší francouzský prezident) v novinách. A řekl nám spoustu dalších informací, které byly pro nás za komunistickými dráty nepředstavitelné. Profesor Březina, kterému přivezl z Francie nějakou literaturu, se ho žertem vyptával i na to, zda domluvil u de Gaula vojenský zásah do Československa. Já Krátovi lehce záviděl bundu, kterou si z Francie dovezl. Ta měla zip, který šel zapínat a rozepínat na obou koncích. Mně to připadalo ohromně praktické a také machrovské.

Z tanečních mám trvalý poznatek, že s někým tancovat je ohromné potěšení. Dosud si pamatuji, že mezi takto oblíbené mé tanečnice patřily Milada (ale té bych v té době prominul i horší taneční výkony), Eva Tvrdíková, Líba Pechová, Jindra Brzoňová, Květa Pajerová, Helena Krutilová, Jana Kandová a Jarka Cihlářová.

Na závěrečnou mistr Bača s námi nacvičil předtančení, kombinaci blues, mamba a polky. Do sálu se ale vešlo jen osm párů, a tak přísně vybíral. Sítím jsme s Krátou k naší lítosti neprošli, s našimi obdivovanými partnerkami tancovali Jarda Cech a Venca Vincenc. Náplastí pro nás bylo, že o rok později na našem maturitním plesu se do sálu sokolovny vešlo 16 párů a my jsme se k oblíbeným kočkám dostali. Mne navíc s pár dalšími vysokým kluky z desítky angažovali starší spolužáci z jedenáctky, protože jim chyběli kluci na předtančení polonézy na jejich maturitním plese. S touto polonézou jsme dokonce pak vystoupili za řízek i na nějakém plese ve Zruči. Já měl tehdy na Jardu Cecha pěknou pifku, že mi vyfoukl potěšení tancovat předtančení s Miladou, a tak o tělocviku jsem ho vyzval na box (v tělocvičně byly několik párů boxerských rukavic). Přestože byl větší a silnější (házel diskem a oštěpem), tak vztek mi pomáhal prohánět ho po tělocvičně a bušit do něho prudce.

Rok 1959 byl v mnohém pamětihodný. Začal vycházet Mladý svět, což byl časopis, který se od všech ostatních lišil tím, že psal o věcech, které nás zajímaly. Tam jsme se dočetli, že Suchý a Šlitř založili divadlo Semafor, které nás také ohromně zajímalo. Do té doby se v radiu hrálo od Suchého jen Blues pro tebe, nazpívané Josefem Zímkou. A také v Praze bylo hokejové mistrovství světa. Tehdy z Kanady na mistrovství světa jezdil za odměnu vítěz kanadské amatérské ligy. Tehdy přijel tým Trail Smoke Eaters složený z tvrdých řízků. Mezi těmi vynikal tvrdý muž obránce Dewsbury. Kanaďané byli skoro všichni sestříhání na kratičkého ježka. Kanada hrála celý turnaj suverénně, ale v posledním zápase s námi prohrála 5:3. Tím jsme získali bronzové medaile, ale obdiv ke Kanaďanům nám zůstal. Všichni jsme chtěli mít sestřih jako Dewsbury. Jedno odpoledne donesl na břeh řeky u stadionu, kam jsme se chodili koupat, Mirek Neuman nůžky a hřeben a všechny nás sestřihl na tloušťku hřebenu. Jestli jsme vypadali jako Dewsbury si nejsem jist, ale když jsem navečer dorazil domů, tak se maminka zděsila.

Spráskla ruce a začala naříkat, že snad budu muset chodit pořád v kulichu. Tatínka malichernosti nevzrušovaly, a tak jenom řekl: „Toničko, nerozčiluj se, aspoň mu to nebude padat do očí“.

Rok 1959 byl poslední, kdy jsme doma sklízeli obilí, pak státní statek všechno zhabal a hospodářství doma skončilo. Bylo to i poslední chystání mlátičky ve stodole. To byla docela zdoluhavá činnost, protože mlátička musela být postavena dokonale vodorovně, aby mohla správně fungovat. Mně to připadalo zbytečné, chtěl jsem co nejdřív vypadnout a jít se v úmorném vedru do řeky vykoupat. Pak tatínek ještě zavelel, ať skočím nahoru dotáhnout zuby v bubnu a protilehlé litinové desce. Ta se musela zvednout a přivázat ke trámu, aby člověku nespadla na ruce. Tatínek mi ještě připomněl, jak dopadl sedlák Kořínek z Lazišť, který si desku nezajistil, ta mu spadla na ruku a přišel o dva nebo tři prsty. Ale já ve svých „moudrých“ šestnácti letech jsem neměl pochopení pro zdržování se nějakou zbytečnou činností, a tak jsem jen odsekl, že mně je to jedno. To jsem neměl říkat. Tatínek v ruce zrovna držel koště, tak hbitě vyskočil za mnou nahoru a dal mi co proto. Byl to vlastně jediný pořádný výprask, který jsem od něho dostal a byl opravdu zaslužený. Brácha dostal také pořádně jen jednou v o trochu mladším věku. Ten dokonce pak musel na ošetření k doktorovi, mně stačilo jen ošetření domácí.

Další pravidelnou akcí na gymplu byl pro devítku a desítku výlet na „branný tábor“ na Rohuli pod Melechovem. To bylo vždy v maturitním týdnu, abychom maturantům ve škole nepřekáželi. Pravidelně býval vedoucím zájezdu Hejl, protože z chemie moc lidí nematurovalo, takže to šlo zvládnout během prvního půl dne a on mohl školu opustit. Dalšími kantoři tam bývali tělocvikáři. Průběh byl následující: Autobusem se jelo do Rejčkova, tam se v hospodě koupil sud piva, ať je branný program i večer a skupina z nás kluků měla na starost dopravit ho ty asi tři kilometry na Rohuli. Už si nejsem jistý, jestli jsme sud valili nebo si půjčili dvoukolák. Na Rohuli se dal sud do studeného sklepa. U narážení piva byl klíčový borec Tonda Pacák, jeho otec byl vedoucím v hospodě a Tonda tam o prázdninách chodil na brigádu. Tak pivo narazil úspěšněji než Hanzlík ve Slavnostech sněženek. Ubytování jsme byli v takových dřevěných chatkách, které ale byly spíše podobné stanům, navíc u nich chyběl přední díl, takže v noci bylo v té výšce 700 metrů nad mořem zima, kterou si pamatuji dodnes. Holky myslím spali v budově tábora. Přes den jsme hráli fotbal nebo se koupali v místním rybníčku. Voda v něm bývala studená, ale to nevadilo, museli jsme se před holkami předvést, jak umíme skákat ze stavidla do vody. Možná jsme i házeli granátem nebo stříleli lukem či dělali podobné branné disciplíny. Také jsme chodili na Melechov na rozhlednu, ať si prohlédneme tento krásný kus naší vlasti. O večerech se pak vypilo pivo z ešusů, posedělo u táboráku a brannost tím končila.

V rámci branné zdatnosti jsme i na kolech vyjeli do Pelhřimova se podívat na průjezd cyklistů při Závodě míru, což byla tehdy populární sportovní událost. Z Ledče je to do Pelhřimova přes dvacet kilometrů. Navíc Eda, který nás vedl, vymyslel, že takový výlet musíme pořádně využít a cestou se stavit na exkurzi v papírně v Červené Řečici. Tak nám cesta s touto oklikou trvala pěkně dlouho a k Pelhřimovu jsme dojeli pozdě. Z dálky jsme zahlédli jen doprovodnou kolonu jedoucí za posledním závodníkem peletonu. Atrakcí byly samozřejmě školní výlety, ty ideově připravoval Eda a většinou dosáhl toho, že důrazem na husitství mu ředitel povolil tři dny místo dvou. Tak jsme projeli jižní Čechy (Tábor, Kozí Hrádek, Husinec atd.) i západní Čechy s Krakovcem, Kozlem, Přimdou, Horšovským Týnem, vodním hamrem a lázeňským trojúhelníkem.

Také jsme v rámci českého jazyka měli dvoudenní výlet do pražských divadel. Vzpomínám na Bílou nemoc s Františkem Smolíkem v Národním divadle. Já měl Karla Čapka velmi rád od mládí a měl ho hodně načteného. Bílá nemoc spolu s kulisou Národního divadla a hereckými výkony se mi zapsala silně do paměti. Další večer jsme byli na nějaké hře snad v Komorním divadle, ale po těch šedesáti létech už mi to vypadlo z paměti a deník jsem si nikdy nepsal.

V jedenáctce se mi splnil dávný sen být registrovaný sportovec a účastnit se oficiálních sportovních utkání. S Pavlem Jelínkem jsme se přihlásili do hokejového dorostu Jiskry Zruč a vzali nás. Tak jsme vyfasovali výzbroj a začali chodit na tréninky. Ve Zručí bylo kluziště v zimě na tenisových kurtech a trénovat a hrát se mohlo, jen když pořádně mrzlo a šel nastříkat led. Tak před přírodní sezonou jsme párkrát jeli do Havlíčkova Brodu na nejbližší zimní stadion. Jezdilo se autobusem továrny Sázavan, dorost i chlapi společně. Tam začaly i zápasy s chlapským áčkem na konci každého tréninku. Byly to lité boje, ve kterých jsme se snažili proti silnějším neprohrát moc, a většinou se nám to dařilo. Havlíčkův Brod byl v té době lokální hokejová velmoc. Jednou přijeli i na přátelák do Zruče a byla to událost, na kterou byly narvané ochozy kluziště. Hrál tam Václav Chytráček, který měl jen jedno oko, protože o druhé přišel při hokeji, tak hrál s plexisklovým krytem obličeje a vypadal jako fantom. Proti zručským chlapům byl na bruslích tak rychlý, že si s nimi mohl hrát jak kočka s myší. Měl za sebou ligové zápasy za pražský ATK. V tu dobu už tam hrál i osmnáctiletý Jarda Holík. Broďáci tenkrát vyhráli 17:2.

My dorostenci hráli v sezoně pár soutěžních zápasů s dorostenci z okolí. Hrát se samozřejmě mohlo, jen když neuplaval led, tak těch zápasů moc nebylo. Pamatuji se, že jednou jsme hráli se Světlou, kde hráli spolužáci z gymplu Jarda Jenčík, Kráťa, Olaf Hanel a možná i někdo další. Zažili jsme i velkou porážku v Pelhřimově, kde většina kluků byla o rok dva starší než my šestnáctiletí. Myslím, že jsme pukli asi 12:3. Také se nám podařilo těsně zvítězit v Ledči, na což jsme byli pyšní.

Ve škole mi docela šel basket a ohromně mě bavil. Ten rok začal na gymplu učit Václav Viktora, bývalý student ledečského gymplu a později významný brněnský matematik. Byl to také basketbalista a inicioval založení basketbalového oddílu Spartaku Leděč. Do soutěží se přihlásili jednak chlapi, jednak dorostenci. My dorostenci jsme byli všichni z gymplu, ze dvou posledních ročníků, ale převážně z našeho, nám už bylo aspoň těch šestnáct let a v dorosteneckém věku každý rok znamená obrovský rozdíl ve výkonnosti. Z našeho ročníku si pamatuji, že jsme hráli Olaf Hanel, Venca Vincenc a já, pak Petr Průša a Pepík Brzoň, na ostatní si už teď nevzpomínám. Tréninky pod Viktorovým vedením byli na skoro normálním hřišti v Sokolovně. To skoro normální užívám proto, že do hřiště zasahovala kamna, kterými se v zimě sokolovna vytápěla. To byla někdy pro soupeře nevýhoda, nebyli zvyklí hrát kolem kamen. Já najednou měl dva sporty, časově dosti těžko slučitelné, ale z obou jsem byl nadšen. V basketu jsme moc vítězných utkání nezažili, byli jsme začátečníci, ale to nám náladu nevzalo a o to víc jsme z těch občasných vítězství radovali. Já jsem těžce prožíval, když před prvním zápasem jsem si na tréninku udělal těžký výron v kotníku, takže jsem musel asi dva týdny ležet a o první zápas v Havl. Brodě jsem přišel.

S Václavem Viktorou je spojena i další význačná příhoda z jedenáctky. On suploval za našeho matikáře Brabce, který byl na vojenském cvičení. My v těch šestnácti letech jsme byli přesvědčeni, že jsme nejchytřejší a nejmoudřejší na světě a že to musíme dát patřičně najevo. Viktora učil docela dobře a zajímavě, ale my to moc neoceňovali a chtěli jsme mu dát ukázat, že největší machři jsme my. Jednou vyhlásil, že další hodinu matiky budeme psát test. My jsme se ve třídě předem domluvili,

že to odmítneme, protože látka nebyla dostatečně vysvětlena a že se test musí odložit. A také se domluvílo, že pokud s odkladem testu neuspějeme, tak celá třída bude stávkovat a test nebude psát. Jako studijní referent třídy jsem přednesl požadavek na nové vysvětlení a byl jsem odmítnut s tím, že příklady vybrané do testu jsou lehké a zmiňované obtížné partie se netýkají. Viktora nás vyzval, ať si podepíšeme papíry na test a začalo se. Test byl opravdu lehký a tak značná část třídy nedodržela slib stávkovat. Viktora sledoval, jak se zachovám já. Já jen občas provokativně píchnul z výšky perem do prázdného papíru a držel jsem slovo. Pak testy vybral a mě vyvolal k tabuli, abych vyřešil zadané příklady. Já asi za deset minut do přestávky stihnul vyřešit zadání pro obě varianty a tím byl odstartován můj průsvih. Bylo jasné, že jsme buřiči vzpírající se školnímu pořádku a že je třeba vynést trest. Na odpolední vyučování přišel Eda coby náš třídní, tvářil se tragicky a začal nám všem lát. Mně řekl, ať oznámím doma, že jsem vyloučen ze školy. To ve mně hrklo, s něčím takovým jsem vůbec nepočítal, ze školy jsem vyhozen být nechtěl, protože se mi tam líbilo. Ale věděl jsem z případu Honzy Konšela, že okamžité vyloučení možné je. Byl jsem se slzami v očích hodně skleslý. Nakonec to tak daleko nedošlo. Vzpouza proti školnímu řádu byla zřejmě menší hřích než názory rodičů. Nepamatuji se na trest, který jsem za to dostal. Možná stačila omluva, dokonce ani dvojku z chování jsem nedostal.

V jedenáctce jsme měli i deskriptivní geometrii, kterou nás učil ředitel Hrdlička. Prý byl akademický malíř, ale moc charisma v něm nebylo. Byl to slizký člověk, který věrně sloužil komunistům, jinak by nemohl dělat ředitele. Já jsem s ním nějaké zvláštní potíže ve výuce neměl, měl jsem dobrou prostorovou představivost a všechny ty průměty a průniky jsem jasně viděl. V den, kdy byla deskriptiva, často moje přestávky ve vyučování se změnilly v tvrdou práci, protože jsem musel stihnout domácí úkoly Miladě, Krátovi a občas i několika dalším spolužákům. Miladě, které seděla přede mnou, jsem tak vrátil, že mi napovídala při písemkách z němčiny. Mnozí ale s Hrdličkou potíže měli, zvláště vysazený byl na lidi s kádrovým škraloupem. Miladě třeba dal na vysvědčení záměrně vyrobenou čtyřku z deskriptivy, ačkoliv vždycky měla vyznamenání. Hrdličkovou zásluhou měla někdy v pololetí kuriosní vysvědčení: jedničky, asi dvě dvojky a čtyřka z deskriptivy. Krátů dohnal až k opravné zkoušce ve svatém týdnu.

Fyziku v jedenáctce po odejitém Krútovi převzal zástupce ředitele RNDr. Bacík. Byl to svérázný starší pán. Nevím, jak moc se musel zaprodat komunistům, aby mohl být zástupcem ředitele, ale při výuce si udržoval eleganci. Říkali jsme mu „pane doktore“, zatímco ostatním soudruhu profesore. Měl prokouknuté všechny študácké triky, takže neuznával omluvy a výmluvy jako výpadek elektřiny nebo otrava rodiny zkaženým jídlem. Jen Jana Kandová ho zničila svou omluvou: „Pane doktore, já se nemohla připravit na dnešní hodinu, protože se mi strašně chtělo spát“. Bacík to odrovnalo, okamžitě to uznal, možná i díky Janině dokonalému přednesu křehké naivky. Jednou se ho pokusil odrovnat i Krátů. Byl vyvolán k tabuli, dostal otázku „Elektřina“ a zvučným hlasem zarecitoval: „Mrskáme-li ebonitovou tyč liščíím ohonem, můžeme pozorovati jev, jenž sluje elektrický“. Nepamatuji si, jak s tím u Bacíka uspěl, my ve třídě jsme to ohromně ocenili.

Další skvělou příležitostí byla pramice v restauraci Koželužna na pravém břehu Sázavy naproti stadionu, V té době se tam stal vedoucím pan Pecha, otec Líby. Měli jsme to u něj dobré, klidně nám nalil pivo nebo dovolil, abychom si půjčili pramici. Na tu se vešlo asi pět lidí. My kluci se samozřejmě museli před holkami předvádět a každý si vybral své pole, o kterém si myslel, že udělá největší dojem. Já si vybral vesla, Krátů roli gondoliéra, stál na přídi, zpíval „O sole mio“ a podobné tklivé písničky.

Mezitím já v potu tváře dřel u vesel až někam k Foglarově Sluneční zátocce. Kdo myslíte, že sklídl větší obdiv?

Poslední ročník na gymplu je ročník příprav, nejdříve na maturitní ples a pak na maturu. Přípravy na ples jsme brali velice důkladně a chtěli jsme předvést něco, co způsobí v Ledči rozruch. V tom jsme měli i kliku, protože v té době pobývali v Ledči studenti UMPRUM na terénní praxi. Sice nám odlákali naše oblíbené spolužačky, které k umprumákům vzhlížely a chodily s nimi randit, ale byli to fajn kluci, kteří s chutí pomohli se šokující výzdobou sokolovny. Nakonec se vše vydařilo, hosté byli spokojeni s tehdy populární kapelou z Humpolce i s naším předtančením.

V té době přišel do našich kin americký film *Vojna a mír*. Promítal se ve Zruči, tak jsem pozval Kráťu a Vencu Vincence, ať přijedou a u nás přespí. Tolstoj byl mezi maturitními otázkami a to byla jediná možnost, aby film před maturou stihli. Tak to byl pro nás zážitek, nejenom film, ale i jejich pobyt ve Zruči. Pak mi to oplatili tím, že mě pozvali do Světlé a odtamtud jsme jeli na Haškovu Lipnici. To byl řečeno současným slovníkem festák, na kterém vystupovali tehdejší hvězdy. Byl tam i Semafor s jejich hrou *Člověk z půdy*, v níž v roli básníka alternovali Miroslav Horníček, Miloš Kopecký a František Filipovský. Ale nejsilnější zážitek přetrvávajícím dosud mám z Waldemara Matušky. Jeho *To všechno vodnes čas a zvláště Granada se v amfiteátru pod hradem rozléhaly nádherně*.

Pak ale přišly méně veselé časy. Do přihlašování na vysoké školy rozhodujícím způsobem zasahovali komunisté, zejména okresní výbor KSČ. Bez jeho souhlasu nebyla přihláška na vysokou školu vůbec odeslána. A tak několik z nás mělo zaracha. Milada chtěla jít na jazyky na Filosofické fakultě, Jindra Brzoňová také na nějaký humanitní obor, Kráťa na DAMU, já na VŠCHT, možná to postihlo i někoho dalšího. Maminka se dokonce objednala k řediteli a ptala se ho na důvody, proč mou přihlášku na VŠChT ani nepošlou. Rozumné odpovědi se nedočkala, ředitel prý cosi blekotal o postojích rodičů ke kolektivizaci venkova, jejich chození do evangelického kostela a nutnosti komunistů si hlídat, kdo co může a nemůže. Přitom jeden spolužák mohl jít na práva se čtyřkou z češtiny. Brali jsme to jako nespravedlnost a těžko se s tím vyrovnávali. Utvořili jsme skupinu zhrzených a odpoledne jsme občas vyráželi nad Židovský hřbitov pít víno a nadávat na osud. Kupovali jsme víno Dimjat, sedmička za 11 Kč, na to jsme se dokázali složit z malých kapesných, která jsme měli. Často se k nám přidávali i ti nezhrzení, a tak se ze setkávání nad Židovským hřbitovem stalo jakési nostalgické loučení s gymplem, který nás všechny tolik ovlivnil. Občas to někdo s nostalgií přehnal a měl sklony se při návratu potácet, ale to jsme my moudří (nebo alkohol snášející, např. Venca Vincenc, Kráťa, Venca Kudrna, já) dokázali úspěšně zakrýt a bezpečně postižené dopravit domů.

Maturita proběhla úspěšně myslím pro úplně všechny uchazeče. My, co jsme maturovali z chemie, jsme šli na řadu hned v pondělí první den dopoledne, tak jsme to měli nejdříve za sebou. Měl jsem i docela kliku na otázku z češtiny, vytáhl jsem mého oblíbeného Havlíčka, a tak jsem docela exceloval. I ostatní předměty jsem zvládnul, takže jsem skončil s dvojkou z ruštiny, moderní mluvou řečeno z maturity za pět. S Lojzou Novotným (také vyznamenání podle očekávání) jsme po zkoušce vyrazili do restaurace Stadion (před maturou jsme se jí vyhýbali, byla příliš blízko školy a hrozila návštěva kantorů) a dali si zasloužené pivo a možná i něco k jídlu, ať náš úspěch oslavíme. Odpoledne jsme měli oficiální vyhlášení výsledků a tam jsme dorazili lehce opivněni, ale i to jsme úspěšně zvládli a mohli se jet pochlubit domů. Další dny jsme chodili fandit spolužákům a pak se chystat na maturitní večírek, který jsme pořádali na Koželužně. Na ten mám vzpomínky dost mlhavé, jednak je to dávno, jednak se několik z nás dost opilo, a tak mám trochu okna. Ale poučné do života to bylo.

Po maturitě jsme se rozprchli do světa, někdo studovat, někdo ne. Já šel do učebního poměru do tehdejších Stalinových závodů na obor lučebník syntetických paliv, Kráta také do učebního poměru, pro změnu na potrubáře do Brna, Milada s Jindrou kamsi do Prahy. S Jindrou jsme si asi dva roky občas psali, s Krátou také, aby se nám těžká učňovská léta lépe snášela. Trpěli jsme jakousi nostalgií po gymplu, a tak třídní srazy začala Eva Tvrdíková svolávat už po roce a třech letech. Nakonec na stáří jsme se začali scházet každý rok. Pilně jsem tam dojížděl i z Ostravy, kam mě osud později zavál, dokud to šlo. Teď jsem na invalidním vozíku, takže řídit 300 km do Ledče už nezvládnou a Leděč není úplně bezbariérová, ale o to víc na gympl vzpomínám. Jsem té škole i partě spolužáků za mnohé vděčný.

Litvínov

Po maturitě přišly mé nadlouho poslední prázdniny. Nejdříve jsem dostal z chemické průmyslovky ze Zlína (tehdy Gottwaldova) cyklostylované oznámení, že mě nepřijmou, protože mají dostatek lepších uchazečů. Pak jsem se rozhlížel, co budu dělat dál. Hrozilo mi, že mě nenechají odejít ze zemědělství a že budu muset nastoupit do státního statku jako zemědělský nádeník bez jakékoliv kvalifikace. Pak někdo poradil, že existuje zkrácený učební poměr pro absolventy gymnázií, a sice na obor lučebnických syntetických paliv v tehdejších Stalinových závodech v Záluží u Mostu. Poslal jsem přihlášku, kterou mi komunisti povolili (beztak proto, aby měli od jednoho dalšího člena naší rodiny klid), tam mě přijali, protože bylo tehdy jen 15 let po válce a v pohraničí chyběli lidé. Tak jsem se od září měl stát učněm v Litvínově.

V roce 1960 jsme poprvé nesklízeli obilí, protože pole a dobytek už zabral státní statek. Tam už do kovárny začal docházet i tatínek. Já jsem nebyl zvyklý se v létě jen tak poflakovat, ostatně naši by stejně na mě klekli, ať něco dělám. Tak jsem si na léto našel brigádu na stavbě školní družiny ve Zruči. Na brigádu tam se mnou chodil i Ivo Podhola, o rok mladší spolužák z ledečského gymplu. Zednickým mistrem tam byl pan Sezemský ze Zruče a přiděloval nám práci. Většinou jsme na kolečku vyváželi kameny ze základů nahoru na úroveň okolního terénu. To vyžadovalo jak sílu, tak šikovnost, aby se skloněných fošen na dřevěných kozách kolečko nespadlo a náklad se nevysypal. Ale to jsme zvládli rychle. Obtížnější byl vrtání děr do skály. To se dělalo tzv. póry, což jsou dlouhé ocelové tyče na konci zaostřené. Jeden vždycky tloukl těžkým kladivem, druhý držel pór a otáčel jím. Každá z těchto činností unavovala jiným způsobem. Kladivo bylo opravdu těžké, od držení póru brněly ruce, tak jsme se střídali. Ty díry byly potřeba, aby pak bylo možno skálu odstřelit. Vyvrtat dost dlouhých děr v dostatečném počtu zabralo půl dne. Konec srpna jsem pak už bral jako vysvobození od jednotvárné práce.

V září jsem vyrazil na dlouhou pouť do Meziboří u Litvínova, kde bylo ono učiliště, kam jsem nastupoval. Cesta to byla opravdu dlouhá, do Prahy vlakem skoro čtyři hodiny, pak vlakem asi tři hodiny do Mostu, tramvají do Litvínova a do Meziboří ležícím na kopci nad Litvínovem ještě autobusem. Celé to trvalo asi devět hodin. Při té první cestě jel se mnou tatínek, ať se neztratím a hlavně aby viděl, do čeho jdu. My učni jsme byli ubytováni v internátu s výchovným dozorem, v pokojích na patrových postelích nás spalo šest nebo osm. Představoval jsem si, že podobně to vypadá ve vězení. Tatínka jsem pak doprovodil na vlak do Mostu. Vzpomínám si, že mi tehdy u vlaku říkal, ať nekouřím, že to sice nemůže ze Zruče kontrolovat, ale že by tomu byl rád. Snažil jsem se mu v tom co nejvíce vyhovět.

Na divokém Severu naše rodina měla v Teplicích tetu Slávku, učitelku a turistku. K té jsem měl jezdit na víkendové opuštěčky z intru. Zvláště ze začátku jsem to hodně využíval, byla to úleva od internátního drilu, mohl jsem tam jít do kina nebo do divadla, od tety si půjčit nějakou zajímavou knížku nebo jsem potkal i nějaké holky. Vzpomínám si, že jsem tam viděl v divadle později zfilmovaného Limonádového Joe. V regionu fungovalo Krušnohorské divadlo, které mělo tři scény: Operu v Ústí, operetu v Teplicích a činohru v Mostě a soubory mezi těmito divadly pendlovaly, ať se přiblíží publiku.

Školu jsme měli kousek od intru, tam jsme docházeli na chemii a technologii pár dní v týdnu, ostatní dny jsme měli zámečnickou praxi dole v Záluží. Tam jsme řezali a pilovali železo a dělali podobné věci. Po pár měsících to skončilo a my začali chodit na praxi v provozu chemičky. Já měl v tom štěstí, že s Jirkou Jehličkou pocházejícím z Blatné a v učňáku byl z podobných důvodů jako já, jsme byli přiděleni do poloprovozu syntetického lihu. Tam jsme odebírali vzorky kapalin a plynů z reaktoru a kolony a pak dělali analýzy. Trochu jsme si připadali jako výzkumníci. Lidi v poloprovozu byli moc fajn, leccos nás nechali udělat samostatně a bavili se s námi jako rovný s rovným. Když po pár měsících tato praxe skončila a my museli do jiného provozu, tak jsme byli zasmušilí.

Po relativně svobodnomyslném období na gymplu byl internát a učiliště trochu šok. Na intru jsme měli vychovatele, kteří měli pravidla nastavená na absolventy základní školy. My byli o tři roky starší, a tak nám jejich buzerace šla pěkně na nervy. Na našem patře na nás dohlížela vychovatelka jménem Čoriová a její hlavní kvalifikací byla červená komunistická knížka a věrnost komunistickým dogmatům. Snažil jsem se z intru vypadnout, jak to jen trochu šlo. Našel jsem tam jednoho sportovně založeného kluka, trampa z Prahy. S tím jsme občas chodili běhat do lesů nad Mezibořím. Protože sportovní aktivity byly jedním z mála povolených důvodů pro vycházku z intru, tak jsem zjišťoval, zda bych mohl pokračovat v mém oblíbeném basketu. V Litvínově bohužel nebylo družstvo dorostenců, jen chlapi a dorostenky. Dojíždět do Mostu bylo daleko, to bych během vycházky nestíhal, tak mi nezbylo než hrát s chlapy. Když jsem tam přišel po prvé na trénink, tak jsem jen zíral. To byli chlapi hrající nejnižší nebo druhou nejnižší krajskou soutěž pro potěšení. Nejstarší z nich Milda Moc (ekonomický inženýr na obecním úřadu a současně i předseda oddílu basketbalu) byl dvakrát starší jako já, Zbyňdovi Šulcovi bylo 32. Věkově nejbližší mi byl jednadvacetiletý Jirka Kašpar, který právě absolvoval tělocvik na pajdáku v Ústí. Myslím, že jsem klukům začal vykat, ale oni mi to rychle rozmluvili. Mrzelo mě, že tréninky byly jen jednou týdně. Mne basket bavil a chtěl jsem se v něm zlepšovat, ale to při jednom tréninku týdně moc nejde. Také bych rád z intru vypadl častěji. Ale lepší jednou týdně než vůbec. Po tréninku se chodilo na pivo k Petrovi (hospoda na konečné tramvaje, v Litvínově a okolí se říká rychlodráha). Tam já musel hlídat okolí, ať mě tam nepřistihnou vychovatelé, někteří bydleli blízko, a také čas, ať mi neujede poslední autobus do Meziboří. Tam jsem se dozvěděl o osudech svých spoluhráčů. Zbyňda byl původem z Prahy, byl svobodný a učil na základní škole v Lomu u Litvínova. Tam hrával i volejbal, ochotnické divadlo a u nás v basketu byl i organizační pracovník, který měl na starosti rozesílání korespondenčních lístků s termíny a místy utkání a také s informací o barvě dresů. Také to byl vynikající a vášnivý mariášník, od kterého jsem se naučil i spoustu archaických karetních průpovědek (o deset prohrál sedlák kobyly, takovou kartu jsem neměl od roku šestašedesát, bitvy u Hradce Králové, sedma na ultimo hry této, ambo jambo atd.). Dalšími hráči našeho basketu byli učitelé a absolventi VŠChT nebo jiných technických škol, kteří šli do Litvínova, aby dostali byt. Význačnou oporou byl Jarda Maršík, hráč litvínovského divizního fotbalového mužstva, který na tréninky chodil až po skončení fotbalové sezony. Ale byl sportovně hodně nadaný, tak se třefoval do koše i bez většího tréninku. A navíc to byl zábavný a radostný člověk, který po zápase velmi rád zůstal na mariáš a pak zdržení manželce vysvětloval, že mikrobus, kterým jsme jezdili na zápasy, zase píchnul přímo u hospody.

Na Vánoce jsem jel domů do Zruče, myslím, že to byla první nebo druhá cesta od začátku září. Doma to uteklo hrozně rychle, značnou část vánočního volna zabralo cestování. Dobu na intru jsem hodně trávil korespondencí. Psal jsem si samozřejmě s Kráťou, který byl učněm v Brně. Také jsme si korespondovali s Jindrou Brzoňovou, psaní a čtení dopisů pomáhalo přečkat těžké učňovské časy. Od Kráti jsem se dozvěděl, že začal hrát v Brně ragby, a to mu pak vydrželo na dlouhé další roky.

S Jindrou jsme probírali kulturní novinky, zajímavé knížky a podobná témata. Ona mě třeba dala tip na Den Trifidů, Neobyčejná zvířata nebo Planetu opic. Já jsem v té době četl také Saturnina, četl jsem ho i ve vlaku cestou ke Slávce do Teplic, a to zrovna část, kdy Miloušovi začne od cigarety hořet zárodek jeho kníru. Teta Kateřina honem běží s vodou a Saturnin volá „vodu ne, písek“. To mě úplně odrovnalo, k úžasu spolucestujících jsem hlasitě vyprsknul smíchy. Honem jsem zavřel knížku, abych se zklidnil. Pak jsem ji otevřel znovu a vyprsknul smíchem stejně hlasitým. Tuto hlášku dosud považuji za perlu české literatury.

Tak čas na učňáku přece jen ubíhal a přišel čas podávání přihlášek na vysoké školy. Zdálo se, oproti loňsku režim přece jen trochu povoluje, a tak jsem podal přihlášku na VŠChT. Už to vypadalo, že by to mohlo vyjít, ale pak přišly posudky ze Zruče a bylo po naději. Prý se kvůli mé přihlášce znovu musela sejít komise posuzující ve Staliňáku přihlášky zvláště kvůli mně, aby zrušili předchozí doporučení a školu mi na poslední chvíli zatrhli. Ale tehdy mi bylo teprve osmnáct, tak jsem měl do vojny čas na další pokus. Horší to měl o rok starší kolega z intru, který dopadnul stejně a musel na vojnu. Takové poměry si už nyní nedokážeme ani představit.

Ted' se musím přiznat ke skutku, který mě trápí dodnes. Na intru jsme měli vychovatele, který pečoval o náš sportovní život a brannou výchovu. Ten za mnou přišel s návrhem, abych na intru dělal předsedu výboru ČSM (to byla stupidní organizace považovaná za komunistický dorost). Mně se to nelíbilo ani trochu, ale po dlouhém váhání jsem na to přikývnul. Tak jsem se tím předsedou na pár měsíců stal. Bylo to pro mne strašlivé utrpení psát hlášení o schůzích nařízeným orgánům a mluvit s nimi, když nás přijeli kontrolovat. Tito placení funkcionáři ČSM byli ohromní slizoni opájející se mocí, kterou měli nad ostatními. Moje štěstí bylo, že po pár měsících jsme začali dělat na směny a já se té strašlivé funkce zbavil. Po této zkušenosti jsem podobnou tak velkou blbost neudělal.

Na jaře jsem začal chodit i na tréninky volejbalistů do Lomu, ať mám aspoň trochu pohybu a důvod k vypadnutí z intru. Tam to opravdu nebylo moc zábavné. Nadpoloviční část byli kluci bez většího zájmu o cokoliv. Na učňáku byli proto, že na gymplu se špatně učili a na žádnou vysokou školu by se nedostali. Čtyři z nich byli z Miroslavy od Moravského Krumlova, pár jich bylo ze Žatecka. Pak tam byl už zmíněný Jirka Jehlička z Blatné, který si ve Staliňáku podobně jako já vylepšoval kádrový profil, aby mohl studovat. Ale ten jako bývalý plavec na míčové sporty nebyl. Svůj volný čas trávil četbou materiálů o jeho oblíbené Francii. Pak ještě zbývali dva Pražáci, kteří ale na víkendy jezdili domů. Tak jednou z mála společných zábav bylo přísně zakázané kouření na pokoji, aby bylo nějaké vzrůšo. Při těchto příležitostech jsem občas porušil předsevzetí, že se k tatínkovu přání, abych nekouřil, zachovám zodpovědně. Jinak na intru nebylo moc příležitostí něco aktivně dělat. Jelo se párkrát do divadla do Mostu na představení nebo do Teplic plavat do tamního dvacetimetrového historického bazénu a tím výčet atrakcí končí.

V létě učňové měli jen dva týdny dovolené, žádné prázdniny jako tomu bylo ve škole. Ty dva týdny ve Zruči utekly jako voda. Byl i sraz po roce od maturity, tak jsem se aspoň potěšil s bývalými spolužáky z gymplu.

Po dovolené zase hup do Meziboří. Tam jsme se už začali těšit, že intr brzy opustíme, protože budeme dělat na směny. Já byl přidělen na vodíkárně do kompresorovny. Tam z vodního plynu (směs vodíku, oxidu uhličitého a dalších plynů) odděloval vodík. Ten se pak stlačoval v šestistupňovém kompresoru až na požadovaných 300 atmosfér. Úkolem obsluhy bylo to všechno sledovat a regulovat. Moc zábavné to nebylo, zvláště na noční směně se člověku chtělo spát. Tak jsem vždycky

docela přivítal, když jsme dostali za úkol proplachovat výměníky. To sice byla práce špinavá a smradlavá, ale aspoň se člověku nechtělo spát. Nejhorší byla noční po basketbalovém tréninku, to jsem byl ospalý dvojnásob. Pracovali jsme v nepřetržitém provozu, směny jsme měli v tzv. kolotoči. Po několika denních následovaly odpolední a po nich noční, dohromady sedm dní. Někdy na podzim roku 1961 jsme se přestěhovali na svobodárnu na Vodní ulici a měli jsme od intru klid. Pak ještě před Vánoci byly závěrečné zkoušky, dostal jsem výuční list a stal se dělníkem.

Opět jsem se hlásil na VŠChT. Ve Staliňáku byl na jaře jedno odpoledne v týdnu přípravný kurz pro ty, co chtěli studovat vysokou školu. Chodil jsem do něho už v minulém roce a nic jsem nezanedbal ani tento rok. Pokud jsem neměl odpolední, tak jsem byl pravidelným účastníkem. Tam nás matiku, chemii a fyziku učili kantoři z VŠChT, kteří byli i učiteli v tzv. nultém ročníku na Červeném Hrádku. Nultý ročník byl zřízen pro uchazeče, kteří se na první pokus o přijetí na školu nedostali. V nultém ročníku pak pracovali v chemičce a přitom se i trochu učili na další přijímačky. V přípravném kurzu ve Staliňáku jsem se naučil spoustu věcí z trochu jiného pohledu než na střední škole a také se tam potkával se zajímavými lidmi. Jedním z nich byl Jarda Valtr, hvězda místního hokeje a československý reprezentant. Ten chtěl jít studovat na VŠE. Dostal se tam a navzdory vyčerpání hokejem ji i dokončil.

S některými studenty nultého ročníku jsem se poznal blíže, např. s Jardou Prokopem. Také jsem jim pískal basket na jakémsi turnaji, kde hrál právě nultý ročník nebo litvínovští házenkáři. Samozřejmě, po turnaji mi kolegové z nulťáku nadávali, že jsem pískal blbě, ale to je basketbalový folklor, že na sudího se nadává.

Tak druhý rok v Litvínově ubíhal přece jen o něco rychleji než ten první. Největší posun byl v tom, že jsem si mohl rozhodovat o svém volném čase. Mohl jsem třeba jezdit jako pomocný trenér Jirky Kašpara s dorostenkami, chodit právě s Jirkou Kašparem na tréninky s házenkáři, abychom měli trochu pohybu apod. Myslím, že jsme i hráli v nějakých přátelácích. V Litvínově byl tehdy ohromně populární hokej, rok dva předtím postoupil Litvínov do první ligy. Při zápasech byl zimní stadion narvaný diváky. My basketbalisté jsme chodili na tribunu pod balon, ta byla na kratší straně hlediště za brankou, která byla domácí při začátku utkání a pod střechem byl model velkého míče. Hlavní litvínovskou hokejovou hvězdou byl Jarda Valtr, ale bylo tam i pár dalších dobrých hokejistů, se dvěma z nich Vlastíkem Galinou a Frantou Důmem jsem se pak potkal i na trénincích házenkářů. Litvínov neměl tehdy ambice na přední místa v lize, ale se dlouhé roky v první lize udržel. Mezi hostujícími týmy jsem viděl v Litvínově řadu legendárních hokejistů. Ve Spartě Zábrodského, Roziňáka, za Plzeň hrál tehdy Sventek, za Slovan Bratislava začínal chytat Dzurila, za Kometu váleli Bubník a Danda a spoustu dalších.

Pak byly přijímací zkoušky na chemii. Zaručeně tam byla i zkouška z matiky, ale po gymplu a dvouleté přípravce jsem tam byl dost úspěšný. Pak přišlo oznámení, že jsem byl přijat a já se mohl radovat. Komunistický režim na začátku šedesátých let přece jenom začal trochu polevovat, na chemii se dostal i Jirka Jehlička. Pak jsme spolu rozradostnění jeli do Prahy na zápis a těšili na změnu.

Jaro v roce 1962 bylo nezvykle teplé a tak čas vhodný na koupání přišel dříve, než byly napuštěné bazény. Koupat se bylo možné jedině v opránu. Oprán je vodní plocha, která vznikne po zatopení poklesů po důlním díle. V Litvínově jich bylo několik, koupat jsme se chodili na ten největší za Koldomem. Okolí bylo samozřejmě dost neutěšené a poznamenané devastací z těžby. O to větší překvapení bylo, když jsme tam s Jirkou Jehličkou narazili na dvě opravdu krásné holky. Dali jsme se s nimi do řeči, byly nejen krásné, ale i sympatické. Navzájem jsme se pochlubili, že nás přijali na

vysoké školy a moc příjemně jsme si pokecali. Jedna z nich se jmenovala Milena Koželská a byla přijata na medicínu, druhá byla Věra Šířlová a také šla na nějakou vysokou do Prahy. Ta se mi líbila ještě víc než Milena Koželská. Tehdy jsme si ani nevyměnili telefonní čísla, ono jsme moc neměli ani nějaké dostupné telefonní číslo uvést, na svobodárně byl nejbližší telefon na vrátnici. S Milenou Koželskou jsem se pak náhodou potkal v Praze, bydlela na koleji Budeč a dokonce jsme spolu i pár měsíců chodili, než jsme zjistili, že každý a nás má o dalším životě jiné představy.

Pak jsme ještě s Jirkou Kašparem odsvědčili svatbu Mildy Moce, s basketem v létě jeli na týdenní tábor na jejich oblíbené místo u Chřenovic, kolem kterého jsem jezdil vlakem do gymplu. Konec v Litvínově se nezadržitelně přibližoval. Vzpomínám si, že poslední dny jsem se obával, aby před mým odchodem na vodíkárně nedošlo k výbuchu. To tam nastalo pár let před mým nástupem a bylo tam několik mrtvých. Mě se moc chtělo žít a podobný osud jsem si rozhodně nepřál. Ale dopadlo to bez výbuchu a já z Litvínova začátkem září odešel. Po pár měsících jsem za basketbalovými kamarády ještě zajel na trénink a do hospody. Občas se pak za mnou na koleji zastavil Jirka Kašpar. Období v Litvínově bylo v mnoha ohledech těžké, ale přesto na něj rád vzpomenu.